

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Veera Vuorenoja

OHJEISTUS VUOROHOITOON

Kehittämistyö Bölen päiväkodissa

Sosiaali- ja terveysala
2018

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Veera Vuorenoja
Opinnäytetyön nimi	Ohjeistus vuorohoitoon. Kehittämistyö Bölen päiväkodissa.
Vuosi	2018
Kieli	suomi
Sivumäärä	58 + 3 liitettä
Ohjaaja	Ulla Isosaari

Vuorohoidon tarve on Suomessa lisääntynyt yhteiskunnan muutosten seurauksena. Vuorohoidon lisääntymisen tarve johti Mustasaaren kunnan Bölen päiväkodissa erilaisiin muutoksiin, joiden jälkeen päiväkodissa tarvittiin ohjeistusta henkilökunnalle. Ohjeistusta tarvittiin niin vuorohoidossa toteutettavaan pedagogiikkaan kuin työaikasunnitteluun. Tarkoituksena oli luoda päiväkotiin vuorohoidon ohjeistus.

Ohjeistus toteutettiin kehittämistyönä, jonka lopussa tehtiin tutkimus. Kehittämistyön tavoitteena oli integroida laadukas pedagogiikka myös vuorohoitoon sekä selkeyttää henkilökunnan työaikasunnittelua. Tutkimuksen tarkoituksena oli kehittämistyön päätteeksi arvioida ohjeistuksen onnistuminen sekä selvittää, oliko ohjeistuksella päästy kehittämistyölle asetettuihin tavoitteisiin.

Teoriaosuus painottuu varhaiskasvatukseen sekä siellä toteutettavaan pedagogiikkaan, erityisesti vuorohoidon teemaksi valittuun leikkipedagogiikkaan, leikkiin sekä aikuisen rooliin leikissä. Teoriaosuudessa huomioidaan myös vuorohoidon erityispiirteet pedagogiikan sekä henkilökunnan työn kannalta. Tutkimuksen osalta käydään läpi tutkimuksen toimintatutkimuksellisia piirteitä sekä menetelmiä. Tutkimus toteutettiin Bölen päiväkodissa vuorohoitoa tarjoavilla osastoilla, joissa laadittu ohjeistus oli ollut käytössä noin kolmen kuukauden ajan. Tutkimus toteutettiin informoidulla kyselyllä, johon vastasi 8 työntekijää. Tutkimus oli laadullinen ja tulokset analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimustuloksissa käy ilmi, että ohjeistus on ollut päiväkodissa varsin tarpeellinen ja onnistunut. Kehittämistyöllä on onnistuttu saamaan aikaan muutoksia työaikasunnittelussa ja pieniä muutoksia myös pedagogiikan toteuttamisessa, mutta arviointia tulisi tehdä vielä pidemmän ajan kuluttua, jotta voitaisiin tarkemmin sanoa, onko muutos ollut pysyvää.

ABSTRACT

Author	Veera Vuorenoja
Title	A Guide for 24-hour Day Care. Development Project in Böle Kindergarten.
Year	2018
Language	Finnish
Pages	58 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Ulla Isosaari

The evolution of society in Finland has increased the need for 24-hour day care, which has caused various changes in Böle kindergarten in the municipality of Mustasaari. These changes have created a need for a guide for the personnel on how to implement pedagogy for 24-hour care, and how to plan the shifts. The purpose was to create a guide for 24-hour day care for the kindergarten.

The guide was executed as a development project and a research was carried out in the end of the project. The aim of the development project was to integrate quality pedagogy to the 24-hour day care and to clarify the shift planning for personnel. The aim of the research was to evaluate the success of the guide and to find out if the development project had achieved the goals in the end of the development project.

The theoretical part deals with early childhood education and the implementation of pedagogy, especially the play pedagogy, the play and the role of an adult in play. Also the special characteristics of the 24-hour day care for the personnel's work are dealt with. The research part focuses on what action research is like and which methods are used. Research was carried out in Böle kindergarten in a 24-hour-care department where the guide had been used for about three months. The research was carried out with an informed survey, which was responded by 8 employees. The research was qualitative and the data was analyzed by using qualitative content analysis.

The data shows that the guide has been very necessary and successful in the kindergarten. The development project has managed to create changes in planning the shifts and also little changes in implementing the pedagogy but evaluation should be carried out after a while so that it could be estimated if the change has been permanent.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	10
3	KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTA	12
3.1	Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja asiakirjat	12
3.1.1	Varhaiskasvatustilain.....	12
3.1.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.....	13
3.1.3	Mustasaaren kunnan varhaiskasvatussuunnitelma.....	14
3.2	Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa.....	15
3.3	Leikkipedagogiikka.....	16
3.3.1	Leikki	17
3.3.2	Aikuisen rooli leikissä.....	19
3.4	Pedagoginen suunnittelu	22
3.5	Vuorohoito	23
3.5.1	Mustasaaren kunnan järjestämän vuorohoidon periaatteet	23
3.5.2	Pedagogiikan erityispiirteitä vuorohoidossa	25
3.5.3	Varhaiskasvatuksen henkilöstö	26
3.5.4	Vuorotyö päiväkodissa.....	27
4	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN.....	28
4.1	Kehittämistyön eteneminen	28
4.2	Ohjeistuksen sisältö	30
4.3	Arviointi.....	33
4.3.1	Toimintatutkimuksellinen toteutus.....	33
4.3.2	Aineistonkeruumenetelmänä informoitu kysely	36
4.3.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	37
5	TULOKSET	39
5.1	Muutokset käytännön työssä ohjeistuksen myötä.....	39
5.2	Työntekijöiden kokemus ohjeistuksesta	42

5.3	Lastentarhanopettajien näkemyksiä suunnittelun muuttumisessa	45
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI	49
6.1	Luotettavuus ja eettisyys	53
6.2	Jatkotutkimusaiheita	56
7	POHDINTA.....	57
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	64

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Leikin edellytykset (Mikkola & Nivalainen 2009; Vehkalahti & Urho 2013).	19
Kuvio 2. Opinnäytetyön eteneminen.	28
Kuvio 3. Vastausten jakautuminen ammattikunnittain.	39
Kuvio 4. Työntekijöiden kokemat muutokset työaikasunnittelussa ohjeistuksen myötä.	40
Kuvio 5. Työntekijöiden kokemat muutokset vuorohoidon toteuttamisessa ohjeistuksen myötä.	41
Kuvio 6. Työntekijöiden näkemykset siitä, mitä hyvää ohjeistuksessa oli.	43
Kuvio 7. Työntekijöiden näkemykset siitä, oliko ohjeistuksessa kehitettävää.	44
Kuvio 8. Lastentarhanopettajien näkemykset työvuorojen suunnittelun muutoksista.	45
Kuvio 9. Lastentarhanopettajien näkemykset pedagogisen suunnittelun muutoksista.	47

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Työvuorolistojen mallit**LIITE 2.** Kyselylomake**LIITE 3.** Ohjeistus

1 JOHDANTO

Viime vuosina monet yhteiskunnan muutokset, kuten kauppojen aukioloaikojen avautuminen, ovat vaikuttaneet siihen, että vuorohoidon tarve on lisääntynyt. Niin myös Mustasaaren kunnassa, jossa vuorohoidon järjestämisestä vastaa Bölen päiväkoti. Vuorohoidon tarpeen lisääntyminen johti siihen, että vuorohoidossa työskentelevälle henkilökunnalle tarvittiin selkeämmät ja johdonmukaisemmat ohjeet vuorohoidon toteuttamiseen. Ohjeita tarvittiin sekä vuorohoidossa toteutettavaan pedagogiikkaan että työaikasunnitteluun. Bölen päiväkodin johtaja otti yhteyttä opinnäytetyön tekijään ja esitti tarpeen ohjeistukselle. Opinnäytetyö koostuu kehittämistyönä toteutettavasta ohjeistuksesta sekä ohjeistuksen arvioinnista laadullisena tutkimuksena.

Ohjeistuksen tekeminen aloitettiin tarvekartoituksella tiiviissä yhteistyössä päiväkodin kanssa. Tarpeiden määrittelyn perusteella valittiin ohjeistuksen tekemiseen tarvittava teoria sekä käsitteistö. Teoriaosuuteen valittiin laaja kirjallisuuskatsaus varhaiskasvatuksen pedagogiikasta sekä lakeja ja asetuksia, jotka ohjaavat varhaiskasvatusta Suomessa sekä paikallisesti. Teorian pohjalta määriteltiin varhaiskasvatuksen pedagogiikan käsitteistö. Koska tarpeita oli myös henkilökunnan työaikasunnitteluun liittyen, käsitteistössä tulevat esiin alan työehtosopimuksen määritelmät vuorotyön osalta. Teorian sekä tarpeiden perusteella tehtiin päiväkotiin kaksiosainen vuorohoidon ohjeistus: Vuorohoidon ohjeistus pedagogiikasta sekä Vuorohoidon ohjeistus työvuoroista.

Ohjeistus toteutettiin kehittämistyönä, jonka päätteeksi tehtiin laadullinen tutkimus. Tutkimus toteutettiin informoidulla kyselyllä ja vastaukset analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksen tarkoituksena oli arvioida, miten vuorohoidon ohjeistus onnistui. Vuorohoito-osastoilla työskentelevä henkilökunta oli ehtinyt käyttää ohjeistusta noin kahden-kolmen kuukauden ajan, jonka jälkeen he arvioivat, vastasiko ohjeistus tarpeisiin ja päästiinkö sillä kehittämistyön tavoitteisiin. Tulosten perusteella saatiin selville, oliko ohjeistuksen avulla saavutettu kehittä-

tämistyölle asetettuja tavoitteita ja oliko päiväkodissa tapahtunut muutoksia ohjeistuksen käyttöönoton jälkeen. Arvioinnissa saatiin myös selville, oliko ohjeistus hyödyllinen työkalu päiväkodin toiminnassa.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

Mustasaaren kunnan järjestämä vuorohoito tapahtuu Bölen päiväkodissa. Vuorohoidon järjestäminen muuttui virallisesti 1.8.2017 alkaen. Muutoksen jälkeen Bölen päiväkodissa olisi tarve yhteiselle vuorohoitoa koskevalle ohjeistukselle, joka määrittäisi henkilöstön työaikasuunnittelua ja vuorohoidon pedagogiikkaa.

Aiemmin Bölen päiväkodissa oli kuusi osastoa, joista yksi oli vuorohoitoa tarjoava osasto. Kaikki vuorohoitoa tarvitsevat lapset olivat kuitenkin sijoiteltuna eri osastoille. Myös jokaisen osaston henkilökunta osallistui vuorohoidon järjestämiseen. Viikonloput oli jaettu henkilökunnalle siten, että kaikki tekivät viikonloppuvuoroja vuorotellen. Muuten vuorohoitoon osallistuivat vain lastenhoitajat, eli lastentarhanopettajat eivät tehneet aikaisia aamuvuoroja tai myöhäisiä iltavuoroja. Koska henkilökuntaa ja lapsia on isossa päiväkodissa paljon, vuorohoidossa henkilökunnan vaihtuvuus oli todella suurta. Vuorohoidossa pedagogiikan toteuttamiseen ei ollut mitään selkeää ohjetta vaan jokainen hoitaja toteutti sitä omalla tavallaan. Päiväkodissa oli olemassa vain suuntaa antavia linjauksia ruoka-ajoista ja siisteydestä. Päiväkodista puuttui selkeä ohjeistus siitä, mitä vuorohoidossa tulisi tehdä. Pedagoginen näkökulma vuorohoidon osalta puuttui kokonaan.

Siirryttäessä uuteen vuorohoidon toteuttamista koskevaan malliin, henkilökunta vaihtui osastoilla ja vuorohoitoa tarjoava osasto vaihtui. Vastuu vuorohoidon toteuttamisesta siirtyi kahdelle osastolle, ja samalla sovittiin, että vain näiden kahden osaston henkilökunta tekisi vuorotyötä. Myös lasten sijoittaminen osastoille muuttui, kun vuorohoitoa tarvitsevat lapset siirtyivät kaikki vuorohoitoa tarjoaville osastolle. Siirtymiseen ja sen jälkeen toiminnan käynnistymiseen tarvittiin selkeitä ohjeistuksia. Siirtyminen tapahtui jo osittain kesän 2017 aikana, mutta varsinaisesti toiminta käynnistyi elo-syyskuussa 2017, kun kaikki lapset ja hoitajat olivat palanneet kesälomilta.

Päiväkodissa toivottiin ohjeistuksen kehittävän vuorohoitoa toimivammaksi henkilökunnan osalta siten, että vain vuorohoitoa tarjoavien osastojen henkilökunta tekee vuorotyötä. Muiden osastojen henkilökunta osallistuisi vuorohoidon toteuttamiseen vain tarvittaessa, esimiehen erillisestä määräyksestä. Tarkoituksena oli ohjeistaa

henkilökuntaa vuorotyön toteuttamiseen Kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukaisesti siten, että vuorotyön työvuorolistat, vuoron vaihdot, lepoajat ja muut työehtosopimuksessa määritellyt vuorotyötä koskevat säännökset otetaan huomioon.

Tarkoituksena oli ohjeistaa henkilökuntaa vuorohoidossa toteutettavasta pedagogiikasta. Vuorohoidossa tulisi toteuttaa varhaiskasvatustavan mukaisia varhaiskasvatuksen tavoitteita samalla tavalla kuin muinakin aikoina. Vuorohoidossa tulisi myös noudattaa Mustasaaren kunnan uutta, 1.8.2017 julkaistua Varhaiskasvatussuunnitelmaa. Ohjeistus koskisi pelkkiä vuorohoitoa tarjoavia osastoja, joten pedagogiikkaa koskevissa asioissa perehdyttäisiin nimenomaan vuorohoitoa koskeviin erityistilanteisiin ja -ajankohtiin. Tavanomaisempina hoitoaikoina pedagogiikan toteutus oli alun perin ollutkin tavoitteellista ja hyvää.

Kehittämistyönä toteutettavan ohjeistuksen tavoitteiksi asetettiin:

1. Monipuolisen ja tavoitteellisen pedagogiikan integroiminen myös vuorohoitoon.
2. Määrittellä työvuorolistojen tekemisen ja suunnittelemisen perusteet, ja selkeyttää henkilökunnan työtä vuorotyön osalta.

Vuorohoitoon valittiin teemaksi leikkipedagoginen työskentely yhdessä päiväkodin johtajan kanssa, koska vuorohoidossa on enemmän aikaa leikille ja lapsia on paikalla vähemmän kuin tavanomaiseen aikaan tapahtuvassa päivähoidossa. Tämän vuoksi aikuisella on enemmän mahdollisuuksia ohjata leikkejä ja erikoisempien leikkivälineiden käyttäminen on mahdollista. Vuorohoidossa on lapsia selvästi vähemmän kuin tavanomaiseen aikaan tapahtuvassa päivähoidossa ja yhtä aikuista kohti on vuorohoidossa yleensä 1-4 lasta. Vuorohoidossa on mahdollisuus käyttää enemmän aikaa pitkäkestoiseen leikkiin, kun päiväkodin rytmi ei ohjaa toimintaa niin tarkasti. Myös leikkirauha säilyy paremmin, kun aikuisella on enemmän aikaa olla läsnä leikissä ja ylläpitää leikkirauhaa, ja lapsia on vähemmän sekoittamassa toistensa leikkejä.

3 KEHITTÄMISTYÖN TIETOPERUSTA

Tietoperusta, jota on käytetty pohjana ohjeistukselle, koostuu varhaiskasvatuksen ja siellä toteutettavan pedagogiikan määrittelystä. Pedagogiikan osalta syvennyttään erityisesti leikkipedagogiikkaan, leikkiin ja aikuisen rooliin leikissä sekä pedagogiseen suunnitteluun. Vuorohoito määrittellään Mustasaaren kunnan periaatteiden mukaisesti. Vuorohoidon osalta myös pedagogiikkaan liittyy erityispiirteitä, joita on avattu vuorohoitoa koskevassa luvussa. Vuorohoidon osalta määrittellään myös varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä vuorotyö päiväkodissa.

3.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja asiakirjat

Suomessa varhaiskasvatusta ohjaavat monet lait ja asiakirjat. Näillä pyritään takaamaan kaikille lapsille tasavertainen, monipuolinen ja kehittävä varhaiskasvatus. Vuonna 2016 ilmestyi Opetushallitukselta uusi valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jossa ohjattiin jokaista kuntaa tekemään oma paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma (2016, 9). Mustasaaren kunnan varhaiskasvatussuunnitelma ilmestyi kesällä 2017 ja päiväkodit ottivat sen käyttöön 1.8.2017.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia ohjaa varhaiskasvatuslaki. Kaikkia näitä edellä mainittuja ohjaa Suomen perustuslaki, jonka mukaan ”lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti” (L11.6.1999/731). Perustuslaissa säädetään myös siitä, että ketään ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

3.1.1 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatuslaki (L19.1.1973/36). Varhaiskasvatuslaissa määrittellään, että varhaiskasvatusta on lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu

erityisesti pedagogiikka. Jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen ja kunnan velvollisuus on järjestää varhaiskasvatusta lain määrittelemien tavoitteiden mukaan.

Varhaiskasvatuslain (L19.1.1973/36) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on:

1. ”edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasa-painoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.”

3.1.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys. Sen perusteella tehdään ja toteutetaan paikallisia sekä lasten henki-

lökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan varhaiskasvatusta yhteiskunnalliseksi palveluksi, jonka tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatusta toteutetaan ja arvioidaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ehkäisee syrjäytymistä sekä vahvistaa lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa varhaiskasvatuksessa opittujen tietojen ja taitojen avulla. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä ja mahdollistaa osallistumisen työelämään tai opiskeluun. (Opetushallitus 2016, 14.)

3.1.3 Mustasaaren kunnan varhaiskasvatussuunnitelma

Mustasaaren kunnan vuonna 2017 uudistetussa Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2017) varhaiskasvatus nähdään systemaattisena ja tavoitteellisena kokonaisuutena, joka koostuu, pohjaten varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä huoltajien kanssa tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista.

Jokainen lapsi nähdään ainutlaatuisena ja arvokkaana juuri sellaisena kuin he ovat. Lapsen parasta ajatellaan aina ensimmäisenä: lapsella on oikeus voida hyvin, saada hoivaa ja turvaa, lapsen mielipide tulee ottaa huomioon, lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti eikä yksikään lapsi saa syrjäytyä. Lapsen tulee saada kokea itsensä kuuluksi, nähdyksi, huomioonotetuksi ja ymmärretyksi niin yksilönä kuin ryhmän jäsenenä. Varhaiskasvatuksen aikuisten tulee tukea lasten kehitystä inhimillisinä ihmisinä, jotka pyrkivät totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan.

Pedagogiikka näkyy niin toimintakulttuureissa kuin oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta toteutetaan yhteistyössä huoltajien, hoitajien, lasten ja ympäristön kanssa eikä kokonaisuutta voi erottaa toisistaan. Kokonaisuus näkyy toiminnassa eri tavalla eri-ikäisten lasten kanssa. Leikki nähdään erittäin tärkeänä osana varhaiskasvatusta ja pedagogiikkaa. Leikki on merkityksellinen osa oppimista

Mustasaaren kunnan lapsille. Henkilökunnan tulee systemaattisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikkiä sekä osallistua siihen. Henkilökunnan fyysinen ja psyykinen lähellä oleminen tukee lasten välistä kommunikaatiota ja ehkäisee konflikteja. (Mustasaaren Varhaiskasvatussuunnitelma 2017.)

3.2 Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 20) pedagogiikka määritellään seuraavasti:

”Pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatustieteeseen ja varhaiskasvatustieteeseen perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa.”

Pedagogiikalla tarkoitetaan siis päiväkodin ammattilaisten, lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien, yhteistyössä suunnittelemaa arjen toimintaa, jossa lapsi on etusijalla. Pedagogiikkaa on käytännössä kaikki päiväkodissa tapahtuva arjen toiminta, sillä lapsi ottaa jatkuvasti oppia ympäristöstään. Yksinkertaisuudessaan pedagogiikka tarkoittaa aikuisen ja lapsen välistä suhdetta. Suomalaisen varhaiskasvatuksen ydin on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudessa. Niitä ei kuitenkaan tulisi erotella toisistaan, sillä jokainen päivittäinen hetki tarjoaa mahdollisuuden lapsen oppimiselle. Lapsen osallisuutta painottava lapsilähtöinen pedagogiikka perustuu lasten kuuntelemiselle sekä heidän ideoidensa ja tarpeidensa huomioimiselle. (Roos 2016, 52–53.)

Varhaiskasvatuslaissa (L19.1.1973/36) mainitaan yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa sekä todetaan, että varhaiskasvatusta tulee toteuttaa sellaisena vuorokauden aikana, jolloin hoitoa tarvitaan. Nämä määrittävät sen, että varhaiskasvatuslain ja valtakunnallisen varhaiskasvatus-

suunnitelman perusteiden mukaista pedagogista toimintaa tulee toteuttaa myös vuorohoidossa. Karila (2017, 10) korostaa, että arjen rakentuminen kokonaisuudessaan on merkityksellistä, jotta se tukee varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitettyjä arvoja ja tavoitteita. Ei ole ratkaisevaa, mitä tehdään vaan miten. Pedagogiikan kannalta yhtä merkityksellisiä ovat pukemistilanteet, leikkihetket ja ulkoilu kuin järjestetyt tuokiotkin.

3.3 Leikkipedagogiikka

Leikkipedagoginen työskentely on toimintaa ja leikkimistä, joka tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Kasvattajalla on aktiivinen rooli, kun astutaan yhdessä lapsen kanssa leikin maailmaan esimerkiksi satujen tai tarinoiden avulla. Sadut tuovat lapselle mielikuvia, joita hän kokeilee leikin ja erilaisten roolien kautta. Kasvattaja ruokkii leikkiä tuomalla tilanteeseen lisää mielikuvia, tunteita ja elämyksiä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2011, 67.) Vehkalahden ja Urhon (2013, 30–31) mukaan tarinankerronta on tärkeä osa leikkiä ja leikinkulkua. Tarinoiden avulla lapsi voi seikkailla, luoda omaa maailmankuvaa ja käsitellä mieltä askarruttavia kysymyksiä.

Kirjojen lukeminen, erilaiset lorut ja runot sekä roolileikit ovat tarinnallisia. Sadutus on yksi hyvä tarinankerronnan muoto. Sadutus on menetelmä, jonka avulla voi kuunnella lasta ja antaa lapselle läheisyyden ja turvallisuuden tunteen tässä ja nyt. Sadutus on hyvä väline dokumentoida lasten leikkiä sekä antaa lapselle osallisuuden tunteen ja ehkäistä syrjäytymistä. Sadutuksen ohje: Pyydä lasta kertomaan itsellesi satu. Kirjaa se juuri niin kuin lapsi sen sinulle kertoo. Lopuksi lue tarina lapselle ja anna lapsen tehdä korjauksia, jos hän haluaa. (THL 2017.)

Leikkipedagogiikan avulla voidaan saada myös hyviä tuloksia lapsen oppimisen kehittymiselle. Teos *Tools of the Mind* (Bodrova & Leong 2007) perustuu tekijöiden samannimiseen tutkimukseen (2001, 37), jossa annettiin amerikkalaisiin lastentarhoihin ja esikouluihin Vygotskin lähikehityksen vyöhykkeen teoriaan (ks. L. S. Vygotsky, 1987) perustuvia työkaluja ja apuvälineitä leikkipedagogiikan toteuttamiseen. Leikkipedagogiikalla saatiin aikaan hyviä tuloksia Amerikassa, jossa jo

3-5-vuotiaat käyvät koulua eikä leikkimistä arvosteta tai pidetä tärkeänä. 97 % tutkimukseen osallistuneiden lapsiryhmien lapsista läpäisi tason ”sujuvaa” tehtävissä, joissa normaalisti samalle tasolle pääsee noin 50 % lapsista. Tulokset olivat erittäin vaikuttavia ryhmissä, joissa 30-50 % lapsista kuului riskiryhmään sosioekonomisen aseman perusteella.

Bodrova ja Leong esittävät teoksessaan, että leikkiin suhtautuminen pelkkänä hauskanpitoa jättää huomioimatta leikin tärkeyden lapsen kehityksessä. Etenkin Vygotskin lähikehityksen teorian mukaisessa roolileikissä, jossa yhdistyvät kuviteltu tilanne, roolit ja säännöt, kehittyvät lapsen sekä kognitiiviset, emotionaaliset sekä sosiaaliset taidot. Lapset oppivat laittamaan rajoja itselleen asettumalla tiettyyn rooliin ja leikkimällä tiettyjen rooliin kuuluvien sääntöjen mukaisesti. Lapsen itsesäätelyn taidot kehittyvät, koska lapsen on helpompi kontrolloida itseään leikissä. Myös lapsen älykkyys kehittyy, kun lapsi oppii erottamaan teot (actions) tekojen kohteista (objects). Tämä on alkua luku- ja kirjoitustaidon kehittymiselle. Leikki vaikuttaa myös lapsen motivaatioon. Jos lapsella ei ole leikkikokemuksia, hänen kehityksensä kärsii. (2007, 123–140.)

3.3.1 Leikki

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa (1989, 11) määrätään, että jokaisella lapsella on oikeus leikkiin. Munterin (2013, 115–119) mukaan leikkiä pidetään usein itsestään selvänä osana lapsuutta ja sen tärkeys on juurrutettu syvälle varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan. Karila (2017, 11) mainitsee kuitenkin, että yksi yhteisistä varhaiskasvatuksen haasteista on nimenomaan leikin mahdollisuuksien nykyistä syvempi ymmärtäminen. Leikki kun ei ole itsestään selvää päiväkotien tiukkojen aikataulujen, ryhmäjakojen, ryhmän pysyvyyden takia. Ne hankaloittavat lasten leikkiä ja mielikuvituksen käyttöä. Leikillä tulisi olla itseisarvo varhaiskasvatuksessa. (Munter 2013, 115–119.)

Lasten leikissä ei ole ulkoisia tavoitteita, eikä siinä pyritä mihinkään. Leikin tarkoitus on itse leikki, jota ohjaavat leikkijöiden motivaatio ja tunteet. Leikki on lapselle mielihyvää ja tyydytystä tuovaa toimintaa. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén,

Neuvonen & Kurvinen 2013, 474.) Lapselle leikki ei näyttäydy kehittäväenä tai tuottavana toimintana vaan lapset leikkivät, koska se on heidän mielestään mukavaa. Lapsen sosiaalisten taitojen, luovuuden, empatian ja itsetuntemuksen sekä ongelmanratkaisu- ja neuvottelukykyjen kehittämisessä lasten omalla, keskinäisellä leikillä on merkittävä osa. Leikissä aikuisen tehtävä on tukea näitä taitoja, jotta lapsi voi niitä käyttää omaehtoisessa leikissä. Ryhmähengen ja turvallisen leikki-ilmapiiirin luominen ovat aikuisen tärkeimpiä tehtäviä. (Vehkalahti & Urho 2013, 83.)

Kuvitteluleikki antaa lapselle mahdollisuuden ajatella asioiden olevan jotain muuta kuin ne ovat (Murkoff 2017). Lapsen kognitiivinen ja kielellinen kehittyminen vahvistuvat kuvitteluleikeissä, lapsi oppii ottamaan erilaisia rooleja ja oppii ennakoimaan syy-seuraus-suhteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kilpailussa, se on toimeenpanevaa toimintaa ja vaatii mielikuvituksellista suunnittelua. Lapsi oppii joustamaan tavoitteiden asettamisessa ja se kehittää luovuutta sekä lapsuudessa että aikuisuudessa. Kuvitteluleikki kehittää narratiivisia eli tarinankerronnallisia taitoja. Siitä on hyötyä myös lapsen mielen teorian kehittymiselle. (Smith 2016, 37.) Lapsi oppii ymmärtämään, miksi muut ihmiset käyttäytyvät tietyllä tavalla, sillä mielen teoria selittää ihmisten käyttäytymistä (Frith & Frith 2005, 644).

Koska leikissä kaikki on mahdollista, se voi lapsesta tuntua oikeammalta kuin tosielämä ja tunteet voivat olla suurempia kuin tosielämässä. Leikki voi olla surullisempaa, pelottavampaa tai ihanampaa. Leikin suuret tunteet ovat osa lapsen sisäistä maailmaa. Leikki on kuitenkin turvallisempaa kuin tosielämä ja se antaa lapselle mahdollisuuden kokeilla omia rajojaan, tietäen, että leikin todellisuus kestää kuitenkin vain leikin ajan. (Vehkalahti & Urho 2013, 134–136.)

Kuviossa 1 on koottu leikin edellytyksiä, mukaillen Mikkolaa ja Nivalaista (2009) sekä Vehkalahta ja Urhoa (2013)

LEIKIN EDELLYTYKSET			
<p>Aika ja leikkirauha: Hyvä leikki voi kestää päiviä, jopa viikkoja. Se saa unohtamaan leikin ulkopuolisen maailman.</p>	<p>Materiaalit: sellaisia, joita voi käyttää monipuolisesti. Tilat: eri leikit ja leikkijät tarvitsevat erilaista tilaa, rajattavuus ja muokattavuus.</p>	<p>Lapsi poimii ideoita leikkiin ympäristöstään ja kokemuksistaan. Tylsyyden taika: lapsi tarvitsee aikaa, jolloin ehtii ihmetellä, kokeilla ja keksiä uutta.</p>	<p>Aito läsnäolo ja vuorovaikutus: tunteet, muistot, toiveet, tavoitteet. Ideoiminen ja itse keksiminen.</p>

Kuvio 1. Leikin edellytykset (Mikkola & Nivalainen 2009; Vehkalahti & Urho 2013).

3.3.2 Aikuisen rooli leikissä

Aikuisen heittäytyminen mukaan leikkiin antaa mahdollisuuden lujittaa itsensä ja leikkiin osallistuvien lasten välistä suhdetta sekä vahvistaa osallistujien keskinäistä luottamusta. Aikuisen läsnäolo myös vahvistaa leikkirauhaa ja lisää lasten turvallisuuden tunnetta. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2016, 17.) Leikissä on monenlaisia vuorovaikutussuhteita: aikuisten ja lasten välisiä sekä lasten keskinäisiä vuorovaikutussuhteita. Yksi leikin edellytyksistä on vuorovaikutus, koska leikki syntyy aina vuorovaikutuksesta. Vaikka lapsi leikkisi yksin, hänen kokemusmaailmansa vaikuttaa leikkiin. Kokemukset taas syntyvät vuorovaikutustilanteista. Lasten sosiaalinen vuorovaikutus ympäristön ja siitä kertyvien kokemusten kanssa on minäkehityksen pohja (Hakkarainen & Brédikyté 2013, 78).

Aikuisella on oltava riittävästi valmiuksia tukea lasten välistä vuorovaikutusta, sillä aikuisella on tärkeä rooli vertaisvuorovaikutuksen tukijana. Jos lapset eivät saa riittävää tukea vuorovaikutussuhteisiin, sosiaalisilta taidoiltaan heikommät lapset saattavat jäädä syrjään tärkeistä vuorovaikutustilanteista. Aikuisen tehtävä on läsnäolollaan turvata lasten välinen kanssakäyminen sekä tarpeen vaatiessa ohjata, kannustaa ja opastaa lapsia oikeiden toimintamallien löytämiseen. (Vilén, ym. 2013, 213.) Aikuisen rooli leikissä vaihtelee leikkialoitteen tekemisen, vetäytymisen ja mukana leikkimisen välillä (Kalliala, 2017, 17–18).

Aikuisen läsnäolon, ohjauksen ja roolin merkitystä leikissä ei voi korostaa liikaa. Se on merkittävää; se mainitaan ja sitä korostetaan kaikissa lähdemateriaaleissa. Ohjeistuksessa pyritään painottamaan sitä, että aikuisen on oltava leikissä mukana, joko ohjaamassa sitä ulkopuolelta aktiivisesti ja seuraamassa lasten välistä vuorovaikutusta tai olemalla mukana leikissä heittäytymällä lasten tasolle, heidän mielikuvitusmaailmaansa. Vehkalahti ja Urho (2013, 102) huomauttavat, että lapset ottavat aikuisen leikkiin mukaan paremmin, jos aikuinen istuu lattialla leikin keskellä kuin silloin, jos aikuinen istuu tuolilla leikin vieressä.

Kalliala (2004, 17–18) antaa muutaman kysymyksen oman roolin löytämisen tueksi: Milloin on syytä ohjata leikkiä välillisesti, milloin välittömästi? Miten lasten ikä vaikuttaa? Entä lasten kielen hallinta, kulttuurinen tausta ja kokemukset? Mitä tehdä, jos joku ei pääse mukaan leikkiin? Sensitiivinen aikuinen tunnistaa puutteen nopeasti ja etsii lapsille välineet, ennen kuin leikki-innostus lopahtaa. Näin aikuisen välillinen ohjaus myötäilee lasten leikki-ideaa. Aiheeseen liittyvät sadut rikastuttavat leikkiä ja aikuinen voi laajentaa leikkiä ottamalla siihen mukaan kaikki halukkaat lapset. Leikin vahva imu säilyy, kun kaikki saavat itselleen mieluisan roolin. Lopulta aikuiset itsekin heittäytyvät leikkiin ja dramatisoivat lasten kertomuksen yhdessä heidän kanssaan.

Aikuisen on hyvä myös osata seurata leikkiä. Leikin seuraaminen voi avata leikkiä aivan uudella tavalla ja se on hyvä keino lasten vuorovaikutussuhteiden ja niiden kehittymisen arviointiin ja dokumentointiin. Leikin seuraamisessa on kolme tär-

keää taitoa: kärsivällisyys, rauhassa katseleminen sekä leikin arvostaminen. Kärsivällisyyttä tarvitaan, sillä leikin aloittaminen voi viedä aikaa. Aikuisen täytyy myös hyväksyä, ettei hän välttämättä ymmärrä, mitä leikissä tapahtuu. Leikin rauhassa katseleminen ja ennako-odotusten unohtaminen saattavat avata aikuiselle leikin juonen. Arvostamalla leikkiä sen taika ja merkitys on helpompi nähdä. (Vehkalahti & Urho 2013, 19–20.)

Hakkarainen ja Brédikyté korostavat teoksessaan Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet (2013, 32–34) myös sitä, että myös vapaa leikki tarvitsee ohjausta ja ohjauksen käsite ei tarkoita pelkkää tiedollista ohjausta. Ohjaamisen tulisikin vaikuttaa leikin laatuun ja sen pitäisi tuottaa muutoksia lasten vapaassa, omaehtoisessa leikissä. Jos lasten leikiltä odotetaan kehitystä, se vaatii systemaattista leikin kehittämistä ja ohjaamista. Ohjaaminen ei siis ole yksinkertainen käsite. Leikin, etenkin lasten vapaan leikin, ohjaaminen vaatii aikuiselta pedagogista osaamista ja tietoutta lasten leikistä. Ulkopuolisena tarkkailijanakin ollessaan aikuisen tulisi osata viedä leikkiä eteenpäin ja kehittää sitä. Leikin ohjaamisessa kannattaa kuitenkin muistaa, että leikki on tarpeeksi hyvää, kun lapsi itse kokee sen tärkeäksi (Vehkalahti & Urho 2013, 19).

Aikuisia ohjeistetaan myös pohtimaan omia asenteitaan esimerkiksi ulkoiluun ja sotkemisleikkeihin. Ulkoleikeillä on lasten terveydelle suuri merkitys, kun lapsi saa raitista ilmaa sekä käyttää kehoaan ja voimiaan eri tavalla kuin sisäleikeissä. Luontokasvatuksella voi olla myös kauaskantoisia seurauksia, toteavat Helenius ja Lumelahti (2013, 38–42); jos lapsia ei pienestä pitäen johdateta kiinnostumaan erilaisista luonnonilmiöistä ja rakastamaan luontoa, kestävä kehitys olisi tuskin mahdollista. Luonnonympäristö tarjoaa parhaita leikkipaikkoja ja -välineitä - sekä ihmisille elämisen edellytykset.

Aikuinen voi valita, haluaako hän seistä pihalla paikoillaan ja paleltua vai leikkiä ja peuhata lasten kanssa. Aikuinen voi ottaa ulkoilun positiivisena asiana työssään, sillä kaikki eivät pääse työaikana liikkumaan raittiiseen ilmaan pariksi tunniksi päivässä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 42–43.) Aikuisten tulisi myös pohtia suhtautumistaan sotkemisleikkeihin, sillä leikki ei voi olla aina siistiä tai järjestelmällistä.

Lapsen aivoille tekee hyvää leikkiä välillä kaaosleikkejä. Sekamelska, sotku ja suttaus kehittävät lasten luovaa ajattelua ja ongelmanratkaisukykyä. (Vehkalahti & Urho 2013, 11, 41.)

Marjamäki, ym. (2016, 29–30) korostavat vielä kohtaamistilanteiden merkitystä kasvatussuhteissa, myös leikissä. Lapselle on erittäin tärkeää tulla kuulluksi ja kohdatuksi. Kasvatussuhteessa aikuinen osoittaa empatiaa pitämällä huolen siitä, että lapsi kokee kohtaamistilanteissa tullessa kuulluksi, kohdatuksi ja nähdyksi. Olenaista näissä kohtaamistilanteissa on, että molemmat osapuolet arvostavat ja kunnioittavat toisiaan. Kohtaamisessa korostuvat sanojen lisäksi eleet ja ilmeet, joista välittyy aito hyväksyminen.

3.4 Pedagoginen suunnittelu

Lastentarhanopettajalla on kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnan suunnittelusta, tavoitteiden toteutumisesta sekä arvioinnista ja kehittämisestä. Lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä. (Opetushallitus 2016, 17.) Lastentarhanopettajan säännöllisestä työajasta (38 tuntia 40 minuuttia) varataan noin 8 % lapsiryhmän ulkopuoliseen toimintaan, kuten toiminnan suunnitteluun (KVTES 2017 a, 163). Tämä tarkoittaa noin kolmea tuntia viikossa.

Jyväskylän Ammattikorkeakoulun OHOI – Osaamista vuorohoitoon hankkeessa todettiin tärkeäksi pedagogiikan suunnitteluun ja toteutukseen liittyvissä asioissa, että lapsen tulee päästä osalliseksi monipuolista ja laadukasta pedagogista toimintaa hänen yksilölliset hoitoaikana huomioiden sekä se että aikuisella on pedagoginen vastuu kaikissa arjen toiminnoissa (Peltoperä, Dahlblom, Turja, Rönkä, Collin, Hintikka & Teppo 2016, 76). Vuorohoidon näkökulmasta pedagogisen suunnittelun päätavoitteena on se, että pedagogiikka on vuorohoidossa yhtä laadukasta kuin varhaiskasvatuksessa tavanomaisempaan aikaan.

Toiminnan selkeyttäminen ja työntekijöiden yhteisesti määritellyt toimintatavat auttavat myös lasta, jotta lapsen ei tarvitse kohdata liian paljon erilaisia tapoja toimia (Peltoperä ym. 2016, 77). Toiminnan suunnittelun lähtökohtana ovat lasten

mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöihinsä liittyvät merkitykselliset asiat. Lastentarhanopettajat suunnittelevat toimintaa lasten omaehtoisen sekä vuorovaikutuksessa lasten kanssa tapahtuvan ideoinnin pohjalta. Oppimisen alueet (kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn) toimivat suunnittelun pohjana. (Mustasaaren Varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 23.)

3.5 Vuorohoito

Vuorohoitoa määriteltäessä on ensimmäiseksi huomattava, että lapset, jotka tarvitsevat vuorohoitoa, ovat päivähoidossa myös tavanomaisempina hoitoaikoina. Tässä käytetään termiä *tavanomainen hoitoaika* kuvaamaan sitä päivähoitoa, joka tapahtuu pääosin arkipäivisin. Vuonna 2016 vuorohoitoa on tarvinnut koko Suomessa yhteensä 14 746 lasta, joka tarkoittaa noin 7 % kaikista päivähoitoa tarvitsevista lapsista. Ympäri vuorokautista hoitoa tarvitsi 43,5 % vuorohoidossa olevista lapsista. (THL 2017, 2.)

Varhaiskasvatustilain mukaan ”lasten päivähoito on pyrittävä järjestämään siten, että se tarjoaa lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivan hoitopaikan ja jatkuvan hoidon sinä vuorokauden aikana, jona sitä tarvitaan”. Kunta saa päättää tarkemmat säännölliset varhaiskasvatuksen toiminta-ajat. (L19.1.1973/36.) Mustasaaren kunta määrittelee vuorohoidoksi varhaiskasvatuksen, joka tapahtuu:

- aamulla ennen klo 6.30
- illalla klo 17.00 – 22.00
- öisin klo 22.00 – 6.30
- viikonloppuisin
- arkipyhinä

3.5.1 Mustasaaren kunnan järjestämän vuorohoidon periaatteet

Bölen päiväkotii on auki arkisin 6.30–17.00 sekä tarvittaessa 17.00–6.30, myös viikonloppuisin ja arkipyhinä. Mustasaaren kunta määrittelee, että lapsi on oikeutettu vuorohoitoon, jos perheen ainoan huoltajan tai perheen molempien huoltajien työ

on säännöllistä vuorotyötä. Lapsi on oikeutettu vuorohoitoon myös, jos huoltajan tai huoltajien päätoimiset ammatilliset opinnot sijoittuvat iltaan tai viikonloppuihin. Vuorohoitoa järjestettäessä huomioidaan molempien vanhempien työajat. Kummankin huoltajan on oltava työssä samaan aikaan, jotta lapsi on oikeutettu vuorohoitoon. Hoidontarpeesta ilmoitettaessa on mukaan liitettävä työvuorolistat.

Mustasaaren kunta määrittelee, että huoltajan tulee huolehtia, ettei lapsen hoitopäivä veny kohtuuttoman pitkäksi. Hoitopäivä saa kestää yhtäjaksoisesti 10 tuntia, lukuun ottamatta yön yli kestävästä hoitosta, jolloin huoltajalla on oikeus yövuoron jälkeiseen lepoon. Tällöin lapsi on kuitenkin haettava päiväkodista seuraavana päivänä viimeistään klo 15. Lapsella tulee olla vähintään kaksi vapaapäivää viikossa tai kahdeksan vapaapäivää kuukaudessa. Lapsella tulisi olla lomaa päivähoitosta vanhempien vuosiloman sekä vapaapäivien aikana.

Lapsi saa ruokailua vuorohoidossa hoitoajan mukaan. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, että ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu (L19.1.1973/36). Tämä koskee myös vuorohoidon ruokailua. Mikäli hoidontarve ei osu ruokailuun, huoltajan tehtävä on huolehtia siitä. Mustasaaren Bölen päiväkodin ruokailuajat ovat

- aamupala klo 8.00
- lounas klo 11.00
- välipala klo 14.00
- päivällinen, jos lapsi on hoidossa klo 18 jälkeen
- iltapala, jos lapsi on hoidossa klo 20 jälkeen

Huoltajan on ilmoitettava lapsen hoidontarpeesta vähintään seitsemän päivää ennen hoidon tarvetta. Mustasaaren kunnan Bölen päiväkodissa on otettu käyttöön syksystä 2017 alkaen Päikky-sovellus, jonka kautta huoltaja ilmoittaa lapsen hoitoajoista sähköisesti. Päikky-sovellukseen kirjautuneiden hoidontarpeiden mukaan tehdään henkilökunnan työvuorolistat. Jos huoltaja ilmoittaa hoidon tarpeen liian myöhään, lapselle tarjotaan hoitoa, mikäli se on resurssien kannalta mahdollista.

Jos hoidon tarve muuttuu äkillisesti, huoltaja on vastuussa lapsen hoidon järjestämisestä. Huoltaja on myös velvollinen ilmoittamaan työsuhteen muutoksista. (Vuorohoidon periaatteet Bölen päiväkodissa.)

3.5.2 Pedagogiikan erityispiirteitä vuorohoidossa

Jyväskylän Ammattikorkeakoulun OHOI – Osaamista vuorohoitoon hankkeessa toteuttiin muutamia pedagogiikan toteuttamisen haasteita vuorohoidossa. Koska vuorohoidossa eletään erilaisissa rytmeissä lasten hoitoajoista riippuen, lapset ovat hyvin eri aikoina päiväkodissa. Pedagogisen toiminnan haasteena voi olla se, että kaikki lapset ja hoitajat eivät ole samaan aikaan osallistumassa toimintaan. Saattaa olla, että ryhmässä on koko ajan joku tulossa ja menossa. Tämä vaatii toiminnan suunnittelulta paljon joustavuutta. (Peltoperä & Hintikka 2016, 151–152.)

Peltoperän ja Hintikan (2016, 161–163) mukaan lasten vaihtuvien hoitoaikojen vuoksi lasten oppiminen vaatii yksilöllistä pedagogiikkaa, arjen oppimistilanteita hyödyntäen. Oppimista tapahtuu erillisten oppimistuokioiden lisäksi perushoitotilanteissa (pukeutuminen, syöminen, nukkuminen), leikeissä ja ulkoilussa. Vuorohoidossa tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että arjen oppimistilanteita voisi käyttää paremmin pedagogisesti hyödyksi. Arjen pedagogiikkaa voidaan toteuttaa vuorohoidossa jopa yksilöllisemmin vähäisen lapsimäärän takia.

Ryhmän monimuotoisuus voidaan nähdä vuorohoidon pedagogiikan kannalta sekä haasteena että vahvuutena. Vuorohoitoryhmässä voi olla hyvin eri-ikäisiä lapsia, ja lapsilla voi olla hyvin erilainen vireystila toisiinsa nähden. Päiväkodissa voi olla lapsia, jotka ovat tulleet aikaisin hoitoon ja ovat jo valmiita lepohetkelle, kun toinen onkin vasta herännyt ja tullut virkeänä päiväkotiin. Tällaiset vaihtelut tuovat haasteita ryhmäytymiseen ja vertaissuhteisiin. Myöhemmin päiväkotiin tulevan lapsen voi olla vaikea liittyä leikkiin, jos muut ovat aloittaneet jo aiemmin. Toisaalta monimuotoisuus lisää lapsen kykyä yhteistyötaitoihin eri-ikäisten lasten kanssa. Tällaiset tilanteet vaativat hoitajalta erityistä herkkyyttä ja pedagogisia taitoja tukea lasta hänen sosiaalisissa suhteissaan. (Peltoperä & Hintikka 2016, 155–156.)

Haasteiden rinnalla tulee nähdä myös vahvuuksia ja voimavaroja. Vuorohoidossa on hienoja mahdollisuuksia etenkin silloin, kun lapsia on paikalla 1-2 yhden aikuisen kanssa. Aikuisella on enemmän mahdollisuuksia touhuta lasten kanssa juuri niitä asioita, mitä lapsi haluaa. Vuorohoidossa on usein myös hyvin eri ikäisiä lapsia paikalla. Tämä antaa hienon mahdollisuuden monipuolisille lasten välisille vuorovaikutussuhteille, kun leikkikaveri voi olla hyvin eri ikäinen eikä aina se oma paras kaveri.

Tiusanen kirjoittaa artikkelissaan Päivittäiset toiminnot päiväkodin arjessa (2008, 90–91) ympärivuorokautisen hoidon ongelmista ja etenkin unipedagogiikasta. Jos lapsi olisi nukkunut hyvin, hän myös jaksaisi keskittyä paremmin tuokioihin ja istua paikallaan. Väsynyttä lasta ei pitäisi istuttaa paikoillaan vaan voisi miettiä ulkoilua tai aiemmin lepäämään menemistä. Etenkin vuorohoidossa tällaisia asioita kannattaa pohtia, jos lapsi tulee päiväkotiin todella aikaisin tai hänet haetaan todella myöhään.

Tiusanen arvostelee myös sitä, että lapsi herätetään hoitoon viemiseksi tai lapsi joudutaan herättämään hakemista varten. Tiusasen mukaan päiväkodeilla tulisi olla aikarajat, että lasta ei haettaisi kahdeksan jälkeen illalla eikä tuotaisi päiväkotiin ennen kuutta aamulla. Opinnäytetyön tekijän aloitteesta ohjeistettiin vanhempia huomioimaan lapsen rytmi etenkin iltahoidosta haettaessa. Yöhoitoa tarjotaan lapsille, joiden hoitopäivä jatkuu vielä klo 22.30 jälkeen, lapsen oma rytmi huomioiden, tai lapsille, joiden hoitopäivä alkaisi ennen klo 5 aamulla. Yöhoitoon tuleville lapsille suositellaan hoitoon saapumista klo 20, jotta he ehtivät rauhoittua päiväkodissa ennen nukkumaanmenoa.

3.5.3 Varhaiskasvatuksen henkilöstö

Päiväkodeissa tulee olla tarvittava määrä lasten päivähoidon henkilöstön kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöstöä, jotta varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet voidaan saavuttaa (L19.1.1973/36). Päiväkodeissa työskentelee pääsääntöisesti lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia. Lastenhoitajan eli lähihoitajan tehtäviin vaaditaan niihin soveltuva sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai muu vastaava tut-

kinto. Lastentarhanopettajan tehtäviin vaaditaan lain asettaman kelpoisuusvaatimuksen mukaan vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, taikka sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. (L272/2005.)

Ohjeistuksessa mainitaan myös edellä mainittujen työntekijöiden esimies eli kyseisen päiväkodin johtaja, joka täyttää kelpoisuusvaatimuksen lasten päivähoidon ammatillisiin johtotehtäviin tarvittavan lastentarhanopettajan kelpoisuusvaatimuksen sekä riittävän johtamistaidon (L272/2005). Ohjeistus on tehty kahdelle osastolle, joissa kummallakin osastolla on viisi ammattihenkilöä, jotka täyttävät lain sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimusten mukaiset vaatimukset. Viidestä ammattihenkilöstä kolmella on vähintään lähihoitajan koulutus ja kahdella lastentarhanopettajan tehtäviin vaadittava koulutus.

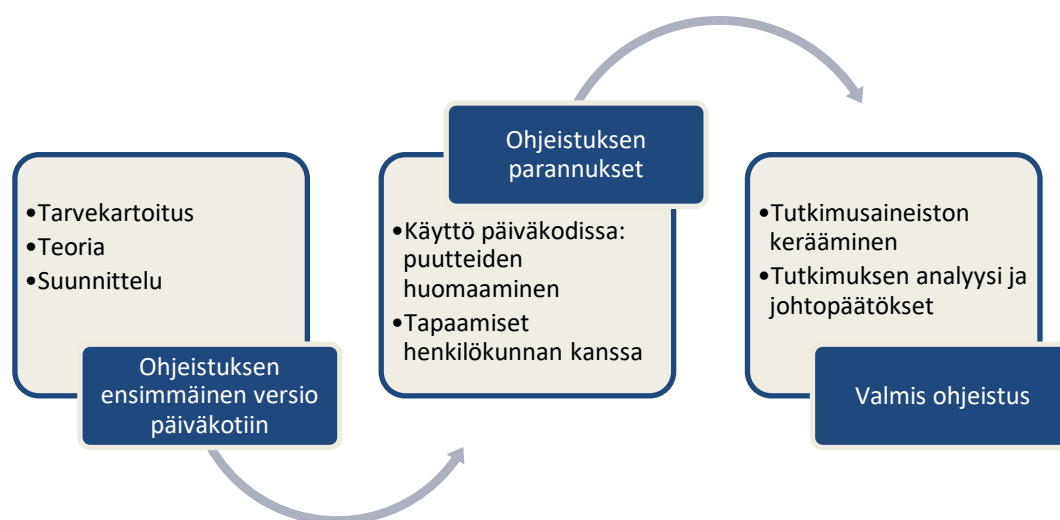
3.5.4 Vuorotyö päiväkodissa

Henkilöstön vuorotyö määrittyy lasten hoidontarpeen perusteella. Työaikaan sovelletaan Kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen määrittelemää jaksotyöaika. Jaksotyöaika voidaan käyttää ympärivuorokauden toimivissa päiväkodeissa. Jaksotyössä kolmen viikon pituisessa työaikajaksossa voi olla enintään 116 tuntia ja 15 minuuttia. Työpäiviä saa olla yhtäjaksoisesti enintään seitsemän. Jaksotyössä vuorokautista tai viikoittaista työaika ei ole määritelty, mikä mahdollistaa tässä tapauksessa joustavuuden päiväkodissa. (KVTES 2017 b, 57.) Kunnallisessa yleisessä virka- ja työehtosopimuksessa vuorotyötä koskevat ohjeet pohjautuvat työaikalakiin (L9.8.1996/605).

Työaikalaisissa (L9.8.1996/605) määritellään, että työntekijällä on oikeus päivittäiseen sekä viikoittaiseen lepoaikaan. Vuorotyön palkkaus sekä lisäkorvaukset ilta-, lauantai-, sunnuntai-, aatto-, sekä yötyöstä määritellään Kunnallisessa yleisessä virka- ja työehtosopimuksessa (2017 b, 65–68). Siellä määritellään myös varallaoloaika ja -korvaus sekä hälytysraha (KVTES 2017 b, 52–53, 72–73). Kaikki korvaukset koskevat myös varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Varallaoloaika koskee päiväkodeissa kuitenkin vain viikonloppuja tai arkipyhiä.

4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyö koostuu sekä kehittämistyönä tehdystä ohjeistuksesta että ohjeistuksen arvioinnista laadullisen tutkimuksen avulla. Opinnäytetyössä käytetään toimintatutkimusta tutkimusstrategiana. Kehittämistyö ja toimintatutkimus eivät poissulje toisiaan vaan ne kulkevat koko opinnäytetyön ajan osittain päällekkäin. Opinnäytetyön alussa kehittämistyö on suuremmissa roolissa, kun loppuvaiheessa kehittämistyön ollessa jo valmis, opinnäytetyön tekeminen painottuu tutkimukseen ja sen analyysiin. Kuviossa 2 on kuvattu selkeämmin opinnäytetyön eteneminen.

Kuvio 2. Opinnäytetyön eteneminen.

4.1 Kehittämistyön eteneminen

Kehittämisprosessi lähti liikkeelle keväällä 2017 päiväkodin johtajan ilmaistua tarpeensa vuorohoidon kehittämiseksi. Päiväkodissa oli tulossa muutoksia vuorohoidon järjestelyihin, ja samaan aikaan olisi helppo tuoda selkeyttä ja raameja vuorohoidon toteuttamiseen. Kesällä 2017 julkistettaisiin myös uusi kunnallinen varhais-

kasvatussuunnitelma, jota tulisi alkaa toteuttaa myös vuorohoidossa. Päiväkodin ilmaistua halukkuutensa olla kehittämistyönä tehtävän opinnäytetyön kohde, aloitettiin päiväkodin johtajan kanssa tarvekartoitus.

Pedagogiikan osalta tarve oli yksinkertaisesti tuoda laadukas pedagogiikka myös vuorohoitoon. Vuorohoidossa pedagogiikkaa ei käytännössä ollut ja jokainen toteutti sitä omalla tavallaan. Tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus puuttuivat kokonaan. Pedagogiikan tulisi tulevaisuudessa noudattaa uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa. Työaikasuunnittelussa tarpeet olivat rajatumpia ja selkeämpiä. Millaisia vuoroja tehdään, miten ne jaetaan, miten viikonloput hoidetaan, mitä korvauksia kenellekin kuuluu? Päiväkodin johtaja esitti, että kaikki vuorotyötä määräykset olisi hyvä kirjoittaa helpommin ymmärrettävään muotoon.

Kehittämistyön tavoitteiksi asetettiin:

1. Monipuolisen ja tavoitteellisen pedagogiikan integroiminen myös vuorohoitoon.
2. Määrittellä työvuorolistojen tekemisen ja suunnittelemisen perusteet, ja selkeyttää henkilökunnan työtä vuorotyön osalta.

Päiväkodin johtaja kertoi vuorohoitoa tarjoavien osastojen henkilökunnalle, että heidän työnsä tueksi tullaan tekemään ohjeistus. Päiväkodin tarpeita selvitettiin vielä palaverissa henkilökunnan kanssa. He saivat kertoa omia käytännön työn kannalta merkityksellisiä tarpeita, joita ohjeistuksessa tulisi selkeyttää siten, että kaikki toteuttaisivat vuorohoitoa samalla tavalla. Lastentarhanopettajat toivoivat malleja työvuorolistojen tekemiseen. Kaikki palaveriin osallistuneet toivoivat sellaista ohjetta, jonka avulla kaikki toteuttaisivat vuorohoitoa samalla tavalla ja kaikilla olisi samat säännöt.

Kesän 2017 aikana koottiin vihkonen, jossa oli kaksi osaa: Vuorohoidon ohjeistus työvuoroista sekä Vuorohoidon ohjeistus pedagogiikasta. Työvuorojen ohjeistukseen sisältyi työvuorolistojen mallit. Päiväkodin toiveiden mukaisesti työvuorolistojen mallit lähetettiin heti niiden valmistuttua päiväkotiin, jotta lastentarhanopettajat voisivat alkaa suunnitella työvuoroja elokuulle, jolloin ohjeistuksen oli määrä

tulla toteutettavaksi. Lastentarhanopettajien kanssa käytiin vuoropuhelua sähköpostin välityksellä, sillä he huomasivat työvuorolistoissa kaksi käytännön toteuttamisen ongelmaa. Työvuorolistojen mallit muokattiin päiväkodin käyttöön sopiviksi. Ohjeistus työvuoroista sekä pedagogiikasta vietiin päiväkotiin elokuun alussa 2017. Samalla kokoustettiin henkilökunnan kanssa ja he saivat käydä läpi molemmat ohjeistukset. Työvuorojen ohjeistukseen lisättiin tarkennuksia siitä, kuka voi saada hälytysrahaa ja miten varallaolo määräytyy ja miten siitä saa korvausta.

Henkilökunnalle annettiin mahdollisuus tutustua ohjeistuksiin tarkemmin ja kysyä sähköpostin välityksellä tarkennuksia. Henkilökunnalle annettiin aikaa tutustua ohjeistuksen käyttöön käytännössä. Elo-, syys- ja lokakuun aikana vuorohoito-osastot käyttivät ohjeistuksia työnsä tukena ja tekivät muistiinpanoja asioista, joista heillä oli ilmennyt kysyttävää. Lokakuun lopussa käytiin ensimmäinen ohjattu vuorohoito-osastojen kokous. Kokouksessa käytiin läpi henkilökunnalle heränneet kysymykset. Ne koskivat suurimmaksi osaksi työvuorojen järjestelyjä etenkin yövuorojen toteuttamisen osalta. Yövuorot olivat henkilökunnalle uusi asia ja heille piti selkeyttää yövuorojen tekemisen lainsäädäntöä sekä ohjeistuksia. Henkilökunnalla oli myös huolia lapsista ja heidän hoitopäivistään. Näistä asioista he keskustelivat päiväkodin johtajan kanssa. Marraskuun lopussa käytiin vielä toinen ohjattu vuorohoito-osastojen kokous. Tämän kokouksen jälkeen tehtiin Vuorohoidon ohjeistukseen viimeiset muutokset.

4.2 Ohjeistuksen sisältö

Ohjeistus on koottu teorian perusteella ja se jakautuu kahteen osaan: Vuorohoidon ohjeistukseen pedagogiikasta sekä Vuorohoidon ohjeistukseen työvuoroista. Pedagogisessa osuudessa painotetaan leikkipedagogista työskentelyä, leikin merkitystä lapselle sekä aikuisen roolia leikissä. Koska ohjeistus on tehty nimenomaan vuorohoitoon, koko ohjeistuksessa huomioidaan vuorohoidon pedagogiikan erityispiirteet ja ohjataan henkilökuntaa toteuttamaan pedagogiikkaa paremmin ottaen huomioon myös ne lapset, jotka ovat varhaiskasvatuksessa enemmän epäsäännöllisinä aikoina kuin tavanomaisempaan aikaan.

Pedagogisessa ohjeistuksessa ei ole huomioitu aiempia päiväkodin toimintatapoja, sillä ne eivät olleet vuorohoidon osalta yhtenäisiä eivätkä siksi tavoitteellisia. Työyhteisön toimintaa selkeyttää ja helpottaa, jos on konkreettisesti määritelty, millaista pedagogiikkaa toteutetaan ja työntekijät ymmärtävät, millaisia tekoja heiltä odotetaan yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi (Mikkola & Nivalainen 2009, 25). Ohjeistuksella pyritään siihen, että aikuisten käsitys leikistä ja sen merkityksestä selkeytyy, ja leikkiä osataan arvostaa enemmän. Ohjeistuksessa annetaan leikille ja sen ohjaamiselle työkaluja sekä leikki-ideoita vuorohoidossa toteutettavaksi.

Vuorohoito-osastoilla työskentelee sekä lastentarhanopettajia että lastenhoitajia, joilla on lähihoitajan koulutus. Lastentarhanopettajat vastaavat ryhmän pedagogisesta toiminnasta. Ohjeistuksessa huomioidaan, että lastenhoitajilla ei ole pedagogiikkaan painottuva koulutus. Tavoitteena oli kuitenkin tuoda laadukasta pedagogista toimintaa myös vuorohoitoon. Tämän vuoksi ohjeistuksessa on selkeitä käytännön ideoita, joita vuorohoidossa voisi toteuttaa. Ohjeistuksessa on myös perusteltu kaikki leikki-ideat ja pyritty antamaan työntekijöille rohkeutta heittäytyä leikkiin. Kaikissa ohjeistuksen ideoissa painotetaan aikuisen osallisuutta ja sen pedagogista merkitystä.

Tarvekartoitusta tehdessä keskusteltiin henkilökunnan kanssa kokouskäytännöistä ja yhteisestä pedagogisesta suunnittelusta. Päiväkodissa oli hyvänä pohjana jo tiimipalaverikäytäntö. Tiimipalaveri pidetään oman ryhmän kanssa ja siellä suunnitellaan ja arvioidaan oman ryhmän toimintaa. Koska vuorohoitoa toteuttaa tästä lähtien kaksi osastoa tiiviissä yhteistyössä, henkilökunnan toiveena oli myös vuorohoidon tiimipalaveri. Vuorohoito-osastojen yhteiseen kokoukseen osallistuisi mahdollisuuksien mukaan mahdollisimman moni vuorohoito-osastojen henkilökunnasta. Tässä kokouksessa käytäisiin läpi nimenomaan vuorohoidon suunnittelua ja arviointia sekä yhdessä voitaisiin pohtia vuorohoitoa tarvitsevien lasten hyvinvoinnin edistämistä.

Tiimien yhteisellä pedagogisella suunnittelulla pyritään siihen, että kaksi vuorohoito-osastoa toteuttaisi pedagogiikkaa mahdollisimman samalla tavalla. Tämä toisi myös lapsille turvallisuuden tunnetta. Säännöt eivät muuttuisi siirryttäessä

osastolta toiselle eikä viikonloppuisin olisi eri säännöt kuin arkena. Kokouksista ja palavereista tulisi kirjoittaa aina pöytäkirjaa. Molemmille osastoille otettaisiin käyttöön vihko, johon kirjoitettaisiin kokouksissa ja palavereissa käydyt asiat läpi.

Työvuorojen ohjeistus koostuu työaikalakien ja työehtosopimusten vuorotyötä koskevien pykälien selvittämisestä sekä työvuoromalleista. Työvuorojen ohjeistuksessa huomioidaan päiväkodissa jo toimivat käytännöt, ja ohjataan muuttamaan sellaisia käytäntöjä, jotka eivät toimi. Lakeja ja työehtosopimuksen pykälää on pyritty kirjoittamaan selkeään muotoon, jotta ne ovat selkeämmät kaikille. Yhteisissä palavereissa henkilökunnan kanssa käytiin läpi, mitkä pykälät koskevat mitäkin vuoroa tai tilannetta. Ohjeistukseen tehtiin lisää tarkennuksia palaverien jälkeen. Työvuorojen ohjeistuksessa otettiin huomioon sairastumisten aiheuttamat henkilöstöpuutokset.

Vuorotyön suunnittelemisen tueksi tehtiin yhteistyössä päiväkodin henkilökunnan kanssa työvuorolistojen mallit (Liite 1). Malleissa nimitykset lastentarhanopettaja 1 ja 2 viittaavat ryhmän lastentarhanopettajiin ja hoitaja 1, 2 ja 3 viittaavat ryhmän lastenhoitajiin. Erona on se, että lastentarhanopettajat eivät tee yövuoroja pedagogisen vastuun vuoksi. Jokainen henkilöstöstä tekee jokaista vuoroa viikon ajan, eli lista kestää viiden viikon ajan. Tämän jälkeen listat vaihtuvat, ja se osasto, joka oli ensin ryhmä 1, on nyt ryhmä 2. Vuorojen kierroksi voidaan siis laskea kymmenen viikkoa.

Malleihin on suunniteltu kolme päivävuoroa sekä äärivuorot. Äärivuoroihin (aikainen aamu ja myöhäinen ilta) ei ole suunniteltu tiettyä aikaa, sillä se määrittyy lasten hoidontarpeen mukaan. Koska hoidontarve tulee ilmoittaa viikkoa ennen, saa henkilöstökin tietää vuoronsa viimeistään viikkoa ennen luukunottamatta sairastumisia tai muita äkillisiä muutoksia. Mallien valmiiksi suunnitellut työvuorot, eli päivävuorot (7.45–15.25, 8.00–15.40 ja 8.20–16.00) ovat olleet käytössä päiväkodissa aiemminkin. Yhdessä henkilökunnan ja päiväkodin esimiehen kanssa on määritelty yövuoro 21.15–7.15 (tai 19.45–5.45) sekä iltavuoroa avustava, joustava 9.50–17.30-vuoro. Päiväkodissa pyritään joustavuuteen ja vuorojen ei tarvitse aina olla

tietyn pituisia, vaan työvuorot tulee suunnitella lapsimäärien ja toiminnan perusteella.

4.3 Arviointi

Opinnäytetyön tutkimuksellisuus tulee esiin arvioinnissa. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, miten ohjeistus oli onnistunut päiväkodin henkilökunnan mielestä ja oliko kehittämistyön tavoitteiksi asetettuja tavoitteita saavutettu. Tutkimusongelmaksi muodostui:

Miten vuorohoidon ohjeistus onnistui?

Tutkimuslupa tutkimukselle saatiin 1.6.2017. Tutkimukseen osallistui Mustasaaren kunnan Bölen päiväkodin vuorohoito-osastojen henkilökunta. Tutkimuskohde oli tarkoin rajattu, sillä tutkimuksen kohteena oli kehittämistyön arviointi. Kehittämistyönä tehty ohjeistus oli tarkoitettu nimenomaan tämän päiväkodin vuorohoito-osastojen henkilökunnalle, joten sitä ei voinut kukaan muu arvioida.

4.3.1 Toimintatutkimuksellinen toteutus

Toimintatutkimus on saanut alkunsa Amerikassa, 1940-luvun lopulla, kun psykologi Kurt Lewin toi kirjoituksissaan ilmi käytännön ja tutkimuksen samanaikaisuuden ja alkoi kutsua sitä toimintatutkimukseksi. Lewinin mielestä toimintatutkimusta tarvittiin ratkomaan esimerkiksi sosiaalisia ongelmia: ”Ei ole mitään yhtä käytännöllistä, kuin hyvä teoria”. Toimintatutkimuksesta käytetään paljon erilaisia määritelmiä, mutta Heikkisen ja Jyrkämän mukaan toimintatutkimusta ei voida pitää metodina vaan se on enemmän tutkimusstrateginen lähestymistapa. Osa näkee toimintatutkimuksen yhteiskuntaa muuttavana voimana, kun taas osa näkee sen reflektiivisenä ammattikäytäntöjen edistäjänä. (Brydon-Miller, Greenwood & Maguire 2003, 11; Tuomi & Sarajärvi 2002, 39–40.)

Toimintatutkimus on tutkimusstrategia, jossa tutkija pyrkii vaikuttamaan kehittävästi tutkimuskohteeseen ja sen toimintaan (Jyväskylän yliopisto 2015). Tutkimusstrategialla tarkoitetaan, että käytetään erilaisia tutkimusmenetelmiä (Kananen 2014, 29). Toimintatutkimuksessa tehdään samaan aikaan tutkimusta sekä muutetaan

toimintaa (Virtuaaliammattikorkeakoulu 2017). Toimintatutkimus vaatii tutkijalta ilmiöön perehtymistä ja enemmän tietoa kuin perinteinen tutkimus, koska tavoitteena on muutos, sen kokeilu ja lopulta läpivieminen. Toimintatutkimus vaatii myös enemmän aikaa. Suurimpana haittapuolena toimintatutkimuksessa voidaan nähdä, että joidenkin mielestä se on epätieteellistä toimintaa eikä lainkaan tiedettä. (Kananen 2014, 28, 138.)

Toimintatutkimuksen edellytykset ovat (Kananen 2014, 119):

- 1) muutos
- 2) tutkijan mukanaolo muutoksessa
- 3) tutkimus
- 4) yhteistoiminta

Toimintatutkimuksen edellytyksiä tulee esiin tässä opinnäytetyössä. Opinnäytetyönä on saatu aikaan muutos päiväkodin toimintamalleihin ohjeistuksen avulla. Tutkija on ollut läsnä muutoksessa kuuntelemalla ja muokkaamalla ohjeistusta päiväkodin tarpeisiin sopivaksi. Tutkija suoritti kyseisessä päiväkodissa harjoittelua, joten hän on ollut myös läsnä päiväkodin toiminnassa ja yhteistyössä päiväkodin henkilökunnan kanssa. Ohjeistuksesta tehtiin tutkimus, jossa työntekijät arvioivat ohjeistuksen onnistumista. Voidaan sanoa, että opinnäytetyössä tehtiin laadullinen tutkimus, jossa nähdään paljon toimintatutkimuksellisia piirteitä. Toimintatutkimusta voidaan pitää tutkimusstrategiana painottaen kuitenkin laadullisen tutkimuksen menetelmiin etenkin analyysin osalta.

Toimintatutkimus ei ole tutkimusote vaan se voi pitää sisällään laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmiä. Toimintatutkimukselle ei ole kehitetty omia tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiä ja etenkin tilanteissa, joissa halutaan selvittää muutoksen vaikutuksia, voidaan käyttää myös määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Tässä tapauksessa käytetään yleensä määrällisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmää, kyselyä. Kyselyn kysymykset on kuitenkin muotoiltu kuten laadullisessa tutkimuksessa ja ne analysoidaan hyödyntäen laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmää, sisällönanalyysiä. (Kananen 2017, 49; Kananen 2014, 27.)

Alun perin opinnäytetyön työnimikkeenä oli kehittämistutkimus, jonka vaiheet tulevat tässä prosessissa hyvin näkyviin. Kehittämistutkimuksen vaiheet ovat:

- 1) Nykytilan kartoitus
- 2) Ongelmatilanteen analyysi
- 3) Parannusehdotus
- 4) Kokeilu
- 5) Arviointi
- 6) Seuranta

Opinnäytetyö seuraa vahvasti näitä vaiheita ja tutkimus keskittyy arviointiin. Kehittämistutkimuksesta ei voida kuitenkaan puhua. Kehittämistutkimuksen ja toimintatutkimuksen ero on siinä, onko tutkija itse mukana prosessissa vai ei. (Kananen 2017, 49; Kananen 2012, 53.)

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on todellisen elämän kuvaamista, johon sisältyy ajatus moninaisuudesta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa halutaan selvittää asioita kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Kvalitatiivinen tutkimus vastaa kysymykseen ”Mistä tässä on kyse?” Tässä tutkimuksessa, kuten kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleensä, ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset näkevät ja kokevat tietyn asian. (Kananen 2017, 32–36.) Kvalitatiivista tutkimusta voidaan kuvailla ymmärtäväksi tutkimukseksi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 27). Ohjeistuksen arviointiin kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä sopii hyvin, sillä tutkimuksen ei tarvitse antaa mahdollisuutta yleistämiseen ja siitä, että tulokset pätevät vain tässä kohdetapauksessa, ei ole haittaa (Kananen 2017, 33).

Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen ero liittyy tarkastelunäkökulmaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa korostuvat aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät. Menetelmien kuvailu on oleellinen osa tulosten uskottavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 20–21.) Toisaalta kvalitatiivinen tutkimus pitää sisällään niin paljon erilaisia termejä, lajeja ja suuntauksia, että sille on vaikea antaa yhtä ja selkää kuvausta. Kvalitatiivisella tutkimuksella on kuitenkin yhtäläisiä piirteitä, joita tulee esiin tässä kyseisessä tutkimuksessa: tutkimus on kokonaisvaltaista, ai-

neisto on kerätty todellisissa tilanteissa, kohdejoukko on valittu tarkoituksenmukaisesti, tutkimussuunnitelma on joustava sekä aineisto on ainutlaatuista ja sitä käsitellään sen mukaisesti. (Hirsjärvi, ym. 2009, 163–164.)

4.3.2 Aineistonkeruumenetelmänä informoitu kysely

Aineisto kerättiin kyselylomakkeella, joka on tavallisesti kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä. Toimintatutkimuksessa kyselyjä voidaan käyttää etenkin lopussa vaikutusten arviointiin (Kananen 2014, 102–103; Kananen 2012, 121). Kysymykset on kuitenkin laadittu kvalitatiiviseen tutkimukseen sopiviksi ja ne vastaavat tutkimusongelmaan. Kyselyssä oli yhteensä seitsemän kysymystä. Ensimmäinen kysymys oli strukturoitu kysymys, jonka avulla haluttiin selvittää, oliko vastaaja lastenhoitaja vai lastentarhanopettaja. Strukturoitu kysymys on kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä, mutta niitä tarvitaan myös kvalitatiivisissa tutkimuksissa (Kananen 2017, 93). Loput kysymyksistä olivat täysin avoimia kysymyksiä ja kyselylomakkeessa oli muutama rivi tilaa vastata kysymykseen. Avoimissa kysymyksissä haluttiin antaa tilaa vastaajille kertoa heidän todellinen mielipiteensä. Kyselyyn pyrittiin valitsemaan vain muutama tarkasti valittu kysymys, jotta vastaajat jaksaisivat vastata kyselyyn eikä sitä koettaisi työlääksi. (Hirsjärvi ym. 2009, 198–201.) Kaksi viimeistä kysymystä oli tarkoitettu vain lastentarhanopettajille. Kysymyslomake liitteenä (Liite 2).

Kyselylomake jaettiin vastaajille vuorohoito-osastojen kokouksessa. Kyseessä oli siis informoitu kysely ja henkilökunta sai vastata siihen omalla ajallaan ja palauttaa sen kahden viikon päästä (Hirsjärvi ym. 2009, 196–197). Kyselylomakkeeseen ei lisätty saatetta, sillä vastaajille kerrottiin kasvotusten tutkimuksen tarkoitus. Henkilökunnan kanssa oli tehty yhteistyötä jo lähes puolen vuoden ajan ja heillä oli tiedossa, että kehittämistyöhön liittyy myös tutkimuksellinen osuus. Henkilökunnalle selvitettiin, että he saavat vastata nimettömästi ja lomakkeet päätyvät ainoastaan tähän tutkimukseen. Ne hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Vastaamisen kerrottiin olevan vapaaehtoista.

Kyselyn suurin etu on sen tehokkuus, mutta sillä on myös haittapuolensa. Kyselyyn on helppo jättää vastaamatta ja ei voida varmistua siitä, ovatko vastaajat pyrkineet

vastaamaan huolellisesti ja rehellisesti. Myös väärinymmärryksiä saattaa esiintyä. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Tässäkin tutkimuksessa tuli esiin kyselyn haittapuolia. Kyselyn vastauksia jäi puuttumaan kaksi ja vastauksissa tuli ilmi myös väärinymmärryksiä ja välinpitämättömyyttä.

4.3.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Analyysimenetelmä, jota voidaan käyttää eri tyyppisissä laadullisissa tutkimuksissa, on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin tarkoituksena on löytää vastauksista ydinasia ja tehdä siitä tiivistetty kuvaus, kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa pyritään löytämään aineistosta merkityksiä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi perustuu sisällön luokitteluun. Luokittelussa aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, montako kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. Luokittelun avulla yhdistetään samaa tarkoittavat käsitteet. (Kananen 2017, 146; Kananen 2012, 116–117; Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–96, 106–110.) Aineistolähtöisyys tarkoittaa sitä, että aikaisemmilla tiedoilla tai teorioilla ei ole mitään tekemistä analyysin tekemisen tai lopputuloksen kanssa. Teorian merkitys on metodologisesti ohjaava. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee tässä opinnäytetyössä vaiheittain (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111):

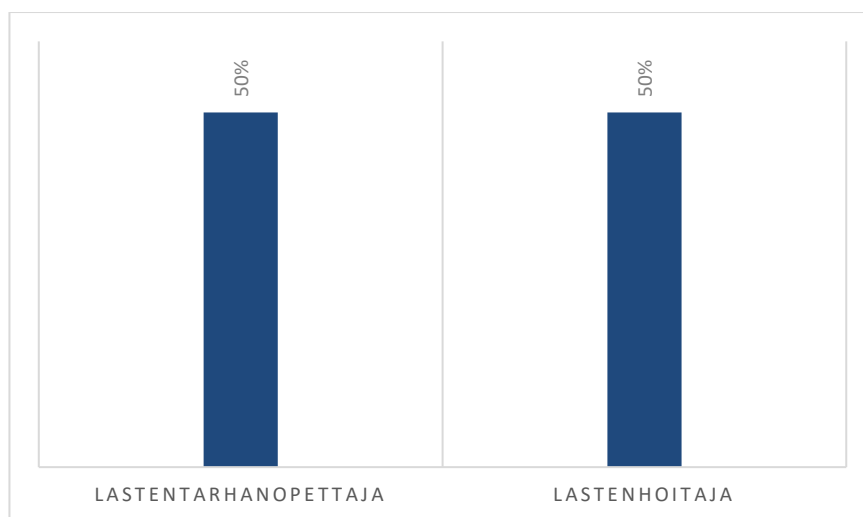
- 1) Vastausten lukeminen ja sisältöön perehtyminen
- 2) Pelkistettyjen ilmausten etsiminen ja listaaminen
- 3) Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista
- 4) Pelkistettyjen ilmaisujen yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen
- 5) Yläluokkien ja kokoavien käsitteiden muodostaminen

Kyselyiden vastaukset käytiin huolellisesti läpi ja niiden sisältöön perehdyttiin. Vastauksista etsittiin pelkistettyjä ilmauksia ja ne listattiin. Pelkistetyistä ilmauksista etsittiin samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia, joita yhdistelemällä muotoutuivat ala- ja yläluokat. Analyysissä käytettiin nimenomaan luokittelua, joten kaikki ilmaisut myös laskettiin ja sen jälkeen määriteltiin, miten paljon vastauksia tuli ala-

ja yläluokkiin. Jokaisen kysymyksen vastaukset analysoitiin ja luokiteltiin erikseen. Kysymystä itsessään käytettiin kokoavana käsitteenä.

5 TULOKSET

Kysely annettiin informoituna kaikille vuorohoito-osastoilla työskenteleville lastentarhanopettajille ja lastenhoitajille, yhteensä kymmenelle. Kyselyyn vastasi kahdeksan: neljä lastentarhanopettajaa ja neljä lastenhoitajaa (Kuvio 3). Kaksi lastenhoitajaa jätti vastaamatta kyselyyn, sillä ohjeistuksen kääntäminen ruotsinkielelle oli viivästynyt. Heillä ei siis ollut mahdollisuutta arvioida ohjeistusta, sillä he eivät olleet päässeet perehtymään siihen.

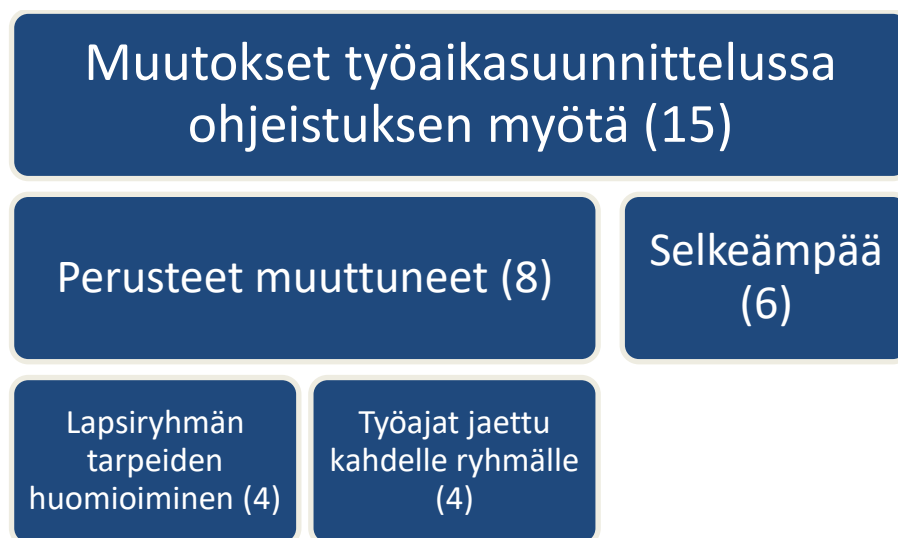
Kuvio 3. Vastausten jakautuminen ammattikunnittain.

Kyselyn avoimet kysymykset 2–5 oli tarkoitettu kaikkien vastattaviksi. Lisäksi lopussa oli kaksi kysymystä lastentarhanopettajille.

5.1 Muutokset käytännön työssä ohjeistuksen myötä

Kysymyksissä 2 ja 3 haluttiin saada selville, kokivatko työntekijät työssään muutosta ohjeistuksen tultua päiväkotiin. Toisessa kysymyksessä selvitettiin muutosta työajoissa ja kolmannessa muutosta toiminnassa. Kysymyksillä viitattiin ohjeistuksen kahteen osaan: Vuorohoidon ohjeistukseen pedagogiikasta ja Vuorohoidon ohjeistukseen työvuoroista. Kysymyksen 2 vastauksissa ilmaisut jakautuivat selkeästi kahteen luokkaan: ”Muutos perusteissa” ja ”Selkeämpi”. Ensimmäinen luokka voitiin jakaa vielä kahteen alaluokkaan: ”Lapsiryhmän tarpeiden huomioiminen” ja

”Työvuorojen jakautuminen kahdelle osastolle.” Vastauksien ilmaisujen jakautuminen kuviossa 4. Yksi oli vastannut: ”en osaa sanoa”. Tätä vastausta ei luokiteltu.

Kuvio 4. Työntekijöiden kokemat muutokset työaikasunnittelussa ohjeistuksen myötä.

Ohjeistuksen myötä työvuoroja oli alettu suunnitella enemmän lapsiryhmän tarpeiden perusteella. Iso muutos aiempaan oli myös se, että vain kaksi osastoa toteuttaa vuorohoitoa:

”Planeras efter barnens vårdbehov”

“Olemme suunnitelleet työajat vastaamaan paremmin lapsiryhmän tarpeita”

”Skiftesvården endast sköts av två avdelningar”

Toisena hyvänä muutoksena monessa vastauksessa mainittiin selkeys. Ohjeistuksen työvuorolistojen mallit mainittiin selkeyttä tuovana tekijänä:

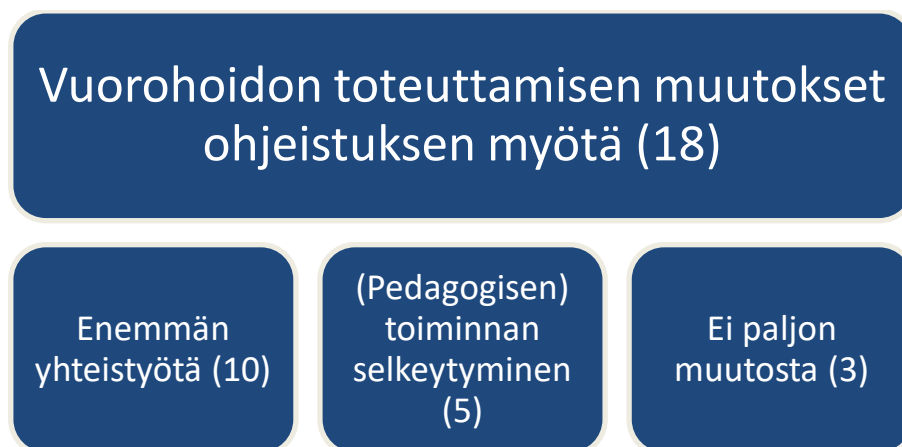
”Työaikasunnittelu on tullut selkeämmäksi ohjeistuksen myötä”

”Selkeät jaksot, helppo seurata itse mukana”

”Det rullande systemet har varit bra uppgjort”

Kolmannessa kysymyksessä haluttiin selvittää, kokivatko työntekijät muutosta vuorohoidon toteuttamisessa. Vastaukset jaettiin kolmeen luokkaan: ”Enemmän yhteistyötä”, ”(Pedagogisen) toiminnan selkeytyminen” ja ”Ei paljon muutosta”. Yksi oli vastannut ”en osaa sanoa”. Tätä vastausta ei luokiteltu. Kuviossa 5 vastauksien ilmaisu ja niiden määrät luokiteltiin.

Kuvio 5. Työntekijöiden kokemat muutokset vuorohoidon toteuttamisessa ohjeistuksen myötä.

Yhteistyö kahden vuorohoito-osaston välillä oli uusi asia työntekijöille. Ohjeistuksessa pyrittiin siihen, että kaksi vuorohoitoa tarjoavaa osastoa toteuttaisivat toimintaa samalla tavalla:

”Yhteistyö ryhmien kesken”

”Pidetään vuorohoito-osastojen kesken palaverreja, jotka koskevat vuorohoidon toteuttamista”

”Vuorohoito-osastot keskenään sopivat yhteisistä säännöistä”

”Ohjeistus on varmasti vaikuttanut siihen, että kaikilla työntekijöillä on nykyään yhtenäisempi linja”

Muutosta koettiin toiminnan selkeytymisessä, myös pedagogisen toiminnan:

”Mer pedagogisk verksamhet även kvällstid”

”Ohjeistus selkeyttää toimintaa”

”Bättre uppstrukturerad än tidigare”

”Selkeytynyt”

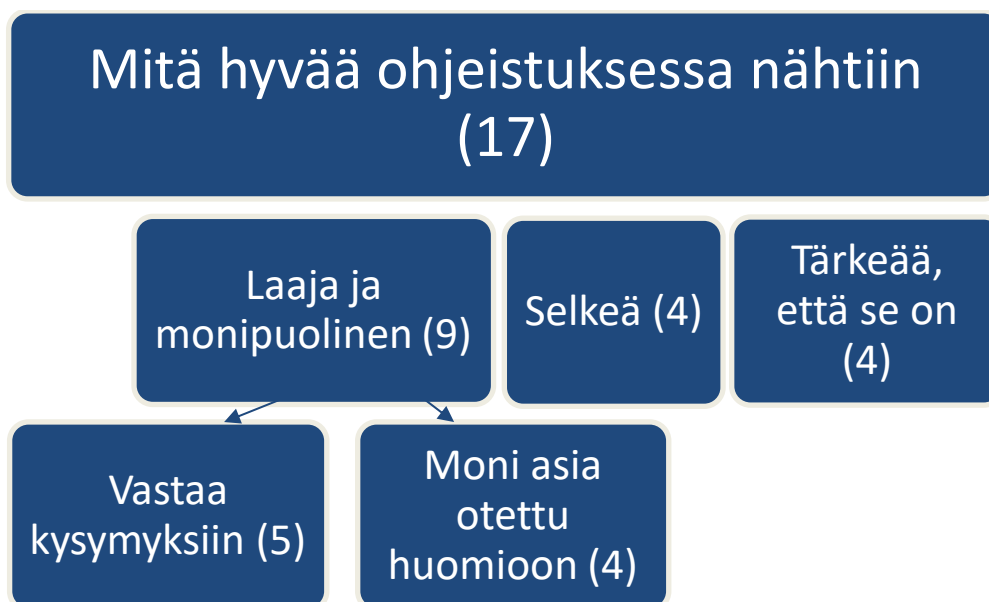
Osa vastaajista ei kokenut juurikaan muutosta:

”Skiftesvården är i princip denna samma”

”Inte mycket eftersom daghemmet haft skiftesvård I många år redan”

5.2 Työntekijöiden kokemus ohjeistuksesta

Kysymyksissä 4 ja 5 haluttiin selvittää työntekijöiden kokemusta ohjeistuksesta. Kysymyksessä 4 haluttiin tietää, mitä hyvää ohjeistuksessa oli ja kysymyksessä 5 pyydettiin työntekijöitä pohtimaan, mitä he vielä kehittäisivät. Kysymyksen 4 vastaukset jaettiin kolmeen luokkaan: ”Laaja ja monipuolinen”, ”Selkeä” ja ”Tärkeää, että se on”. Ensimmäinen luokka jaettiin vielä kahteen alaluokkaan: ”Vastaa hyvin kysymyksiin” ja ”Paljon asioita otettu huomioon”. Kuviossa 6 vastauksien ilmaisut luokiteltuina.

Kuvio 6. Työntekijöiden näkemykset siitä, mitä hyvää ohjeistuksessa oli.

Kaikki olivat vastanneet tähän kysymykseen ja löytäneet ohjeistuksesta hyviä puolia. Monen mielestä ohjeistus oli monipuolinen, se vastasi tärkeisiin kysymyksiin ja siinä oli otettu huomioon tärkeitä asioita:

”Kaikki asiat otettu huomioon”

“Bra med tydliga anvisningar gällande arbetstider”

“Tarvittavat vastaukset löytyy sieltä”

”Ohjeistus on laaja ja siinä on otettu monet asiat huomioon”

”Allt i handboken är bra”

“Monipuolisuus”

Hyväksi koettiin myös ohjeistuksen selkeys:

”Ohjeistus on selkeä”

”Selkeä!”

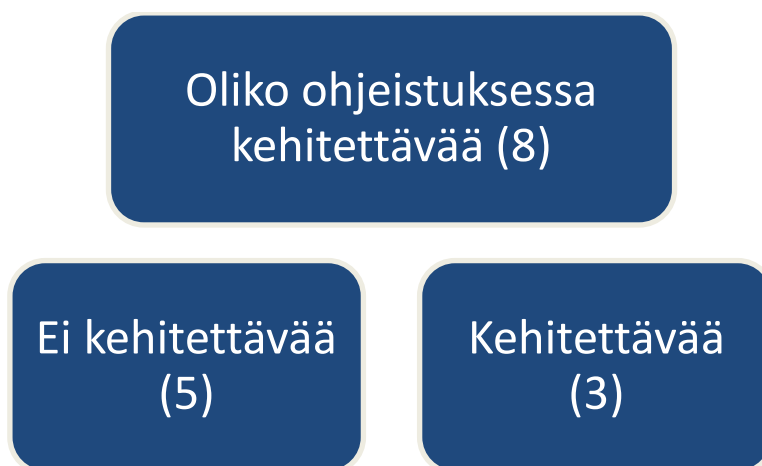
Moni koki myös hyväksi ja tärkeäksi sen, että ohjeistus on tehty ja se on olemassa:

“Bra att det finns en handbok”

“Det är bra att ha en handbok”

”Den pedagogiska delen viktig!”

Kysymyksessä 5 haluttiin selvittää, oliko työntekijöiden mielestä ohjeistuksessa jotain kehitettävää. Vastaukset voitiin jakaa kahteen luokkaan: ”Ei kehitettävää” ja ”Kehitettävää”. Jos vastaaja oli merkinnyt vastaukseen viivan, se tulkittiin siten, ettei vastaajan mielestä ohjeistuksessa ollut kehitettävää. Yksi vastaus luokiteltiin molempiin luokkiin. Yksi vastaaja oli vastannut ”En osaa sanoa”. Tätä vastausta ei luokiteltu. Kuviossa 7 vastausten ilmaisujen määrä.

Kuvio 7. Työntekijöiden näkemykset siitä, oliko ohjeistuksessa kehitettävää.

Neljässä vastauksessa oli merkitty viiva kysymyksen vastauksen paikalla. Nämä vastaukset tulkittiin siten, etteivät vastaajat kokeneet ohjeistuksessa olevan mitään kehitettävää. Yksi vastaaja mainitsi, että tällä hetkellä ohjeistuksessa ei ollut kehitettävää. Tämä vastaus jaettiin molempiin luokkiin:

”Varmasti jotain kehitettävää löytyy sitä mukaan, kun vuorohoitoon tulee yhä enemmän lapsia, mutta tällä hetkellä, ei tule mitään mieleen, kaikki on toiminut hyvin”

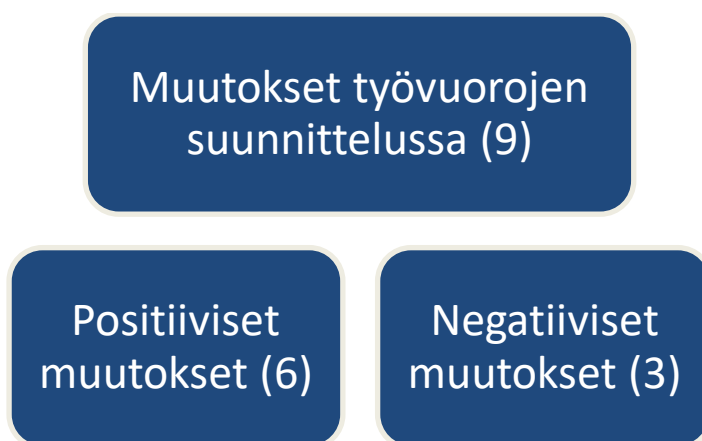
Kahdessa muussa vastauksessa, jotka luokiteltiin ”Kehitettävää”-luokkaan, ei varsinaisesti kehittämisen toive liittynyt ohjeistukseen:

”Ett arbetsschema som är anpassat för skiftesvård” (viittaa vastauksessaan pohjaan, jolle työvuorolistat tehdään)

”Työkavereiden ajattelutapaa työn sujuvuutta ajatellen. Maalaisjärki käyttöön.”

5.3 Lastentarhanopettajien näkemyksiä suunnittelun muuttumisessa

Seuraavat kaksi kysymystä oli tarkoitettu vain lastentarhanopettajille, sillä ne koskivat työaikasuunnittelua sekä pedagogista suunnittelua. Kaikki neljä lastentarhanopettajaa olivat vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Ensimmäisessä lastentarhanopettajille tarkoitettussa kysymyksessä haluttiin selvittää, miten työvuorojen suunnittelu oli muuttunut. Vastaukset voitiin jakaa kahteen alaluokkaan: ”Positiiviset muutokset” ja ”Negatiiviset muutokset”. Kuviossa 8 vastaukset luokiteltuna ilmaisujen perusteella.

Kuvio 8. Lastentarhanopettajien näkemykset työvuorojen suunnittelun muutoksista.

Positiivista muutosta nähtiin etenkin työvuorolistojen malleissa, jotka helpottavat työvuorojen suunnittelua:

”Työvuoroissa on selkeä kaava, jonka mukaan työvuorot suunnitellaan”

”Modellen på hur man gör arbetsturerna gör det lättare och smidigare”

”Työvuorojen suunnittelu on melko helppoa, valmiin pohjan ansiosta”

Toinen positiivinen muutos oli se, että työaikojen suunnittelussa huomioidaan paremmin lasten hoidontarve:

”Arbetsturerna planeras mera efter barnens vårdbehov”

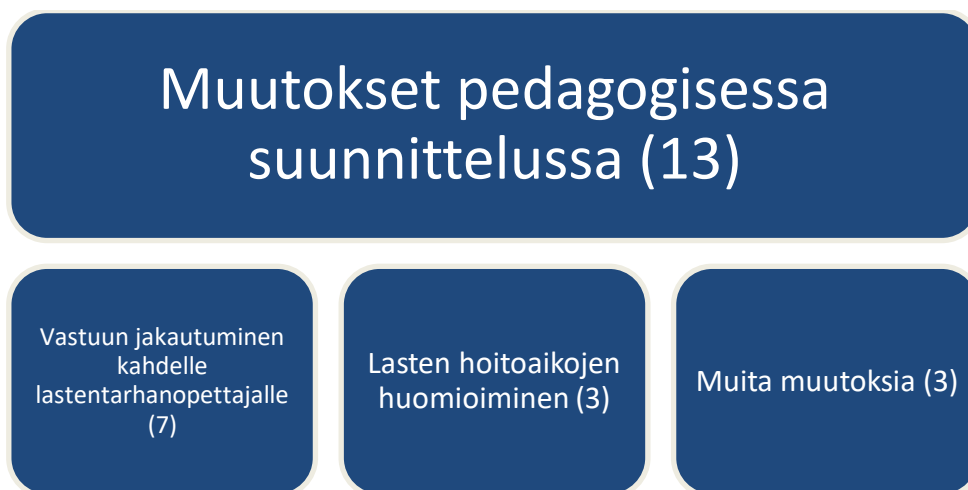
Negatiivisia muutoksia oli kolme:

”Planeringen av arbetsturerna är tidskrävande”

”Työvuoroja toki joudutaan jonkin verran tilanteen mukaan muuttamaan”

”Vårt arbetsschema behöver förnyas eftersom det inte är anpassat för skiftesvård” (viittaa vastauksessaan pohjaan, jolle työvuorolistat tehdään)

Toisessa lastentarhanopettajille tarkoitetussa kysymyksessä haluttiin selvittää, miten pedagoginen suunnittelu oli muuttunut ohjeistuksen myötä. Vastaukset voitiin jakaa kolmeen alaluokkaan: ”Vastuun jakautuminen kahdelle lastentarhanopettajalle”, ”Lasten hoitoaikojen huomioiminen” ja ”Muita muutoksia”. Kuviossa 9 vastaukset luokiteltuina ilmaisujen perusteella.

Kuvio 9. Lastentarhanopettajien näkemykset pedagogisen suunnittelun muutoksista.

Suurin muutos nähtiin pedagogisen suunnittelun osalta siinä, että vuoroahoito-osastoilla työskentelee nykyisin kaksi lastentarhanopettajaa ja vastuu suunnittelusta jakautuu:

“Det känns bra att vi är två barnträdgårdslärare som delar ansvar”

“Det är inte lika stressigt eftersom vi är två som delar ansvar”

Toinen iso muutos oli se, että lasten hoitoaikoja pyrittiin huomioimaan myös pedagogisen suunnittelun osalta:

”Suunnittelussa tulee huomioida että kaikki (lapset ja aikuiset) eivät ole aina yhtä aikaa paikalla”

“Planerar verksamheten till när det är mest barn på plats”

Luokassa “Muita muutoksia” oli kolme ilmaisua, joissa yhdessä ei koettu muutosta ja kaksi ilmaisua, joita ei pystytty luokittelemaan edellisiin luokkiin:

”En mielestäni suuresti”

”Tärkeitä asioita, jotka pedagogisessa suunnittelussa on otettava huomioon”

”Vuorohoitokokous kuun lopussa on ollut hyvä juttu”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä kehittämistyönä Bölen päiväkotiin ohjeistus vuorohoidon toteuttamisen tueksi. Vuorohoidossa tapahtuneiden muutosten ja uuden varhaiskasvatussuunnitelman tullessa käyttöön, tarvittiin selkeitä ohjeita henkilökunnan työtä ohjaamaan. Tavoitteena oli kehittää vuorohoitoa sekä pedagogiikan, että henkilöstön työn osalta. Ohjeistuksen tekeminen aloitettiin ensin asettamalla tavoitteet päiväkodin johtajan kanssa. Tämä jälkeen käytiin keskustelua henkilökunnan kanssa siitä, mitä he odottavat ohjeistukselta. Ohjeistus tehtiin kesän 2017 aikana ja sen pohjana on käytetty laajasti kirjallisuutta sekä lakeja ja ohjeistuksia.

Ennen käyttöönottoa päiväkodin lastentarhanopettajat kävivät etenkin työaikaan ja uusiin työvuorolistojen malleihin liittyvät asiat läpi ja ohjeistukseen tehtiin heti muutamia käytännön työtä helpottavia muokkauksia. Ohjeistus otettiin käyttöön päiväkodissa syyskauden alkaessa, samaan aikaan kun kunnan uusi varhaiskasvatussuunnitelma astui virallisesti voimaan. Syksyn aikana pidettiin kaksi vuorohoidon kokousta, joissa henkilökunta sai esittää kysymyksiä ohjeistuksen tekijälle. Muutamia kohtia ohjeistuksessa selvennettiin kokousten myötä. Ohjeistusta käytettiin päiväkodissa noin kolmen kuukauden ajan, jonka jälkeen arvioitiin tavoitteisiin pääsemistä sekä ohjeistuksen onnistumista ja hyödyllisyyttä. Tavoitteita arvioitiin laadullisen tutkimuksen avulla, jossa oli toimintatutkimuksellisia piirteitä.

Muutosten arvioinnissa halutaan selvittää, saavutettiinko toimenpiteillä se, mitä tavoiteltiin. Arviointia voidaan tehdä suhteessa alkutilanteeseen tai tavoitteisiin, tässä tapauksessa tilannetta verrataan alkutilanteeseen, mutta mittareina toimivat myös tavoitteet. Työntekijöihin ja moninasiin sosiaalisiin prosesseihin liittyviä parannuksia ja muutoksia on vaikeampi mitata, sillä niihin vaikuttavat myös ulkopuoliset tekijät ja toimintaympäristö. Todellisen vaikutuksen arviointi on vaikeaa. (mukailen Kananen 2012, 80–81.)

Tutkimuksessa selvitettiin, tapahtuiko päiväkodissa muutoksia ja kehittyikö toiminta ohjeistuksen käyttöönoton jälkeen. Tarkoitus oli selvittää, oliko kehittämistyö onnistunut ja oliko sillä saatu aikaan tuloksia. Kehittämistyön tavoitteet olivat:

1. Monipuolisen ja tavoitteellisen pedagogiikan integroiminen myös vuoro-
hoitoon.
2. Määritellä työvuorolistojen tekemisen ja suunnittelemisen perusteet, ja sel-
keyttää henkilökunnan työtä vuorotyön osalta.

Pedagogiikan osalta kyselyssä oli kaksi kysymystä, joiden vastauksista voidaan päätellä, onko pedagogiikka tullut osaksi vuorohoitoa. Toiseen kysymykseen vastasivat kaikki, ja toinen oli lastentarhanopettajille tarkoitettu kysymys. Myös muiden kysymysten vastauksissa kävi ilmi, miten pedagogiikan integroituminen vuorohoitoon onnistui. Kaikille tarkoitettun kysymyksen vastauksissa oli yhteensä viisi mainintaa pedagogisen toiminnan selkeytymisestä. Ohjeistuksen onnistumista arvioivassa kysymyksessä oli yksi vastaaja maininnut pedagogisen osuuden olevan tärkeä.

Lastentarhanopettajilta kysyttiin, oliko pedagogisen toiminnan suunnittelussa tapahtunut muutoksia. Siinä suurimman muutoksen nähtiin olevan vastuun jakautuminen kahdelle lastentarhanopettajalle, mutta moni myös koki, että lasten hoitoaikoja huomioitiin entistä paremmin ja toimintaa suunniteltiin sen mukaan, milloin lapsia on eniten paikalla. Kuten varhaiskasvatuslain (L19.1.1973/36) mukaan yksi varhaiskasvatuksen tavoite on toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa sellaisena vuorokauden aikana, jolloin hoitoa tarvitaan. Varhaiskasvatuslain tavoite siitä, että laadukasta pedagogiikkaa toteutetaan myös epätavallisina hoitoaikoina, on alkanut vastausten perusteella toteutua.

Vastauksien perusteella voidaan päätellä, että ainakin jotain muutosta on tapahtunut verrattuna entiseen toimintatapaan, jossa jokainen toteutti vuorohoitoa omalla tavallaan. Monissa vastauksissa kävi myös ilmi, että molemmat osastot toteuttavat vuorohoitoa nykyisin samalla tavalla ja kaikilla on samat säännöt. Tämä on vaikutusta yhteistyön lisäämisestä esimerkiksi vuorohoito-osastojen yhteisten kokousten avulla. Yhteisen linjan muotoutuminen vaikuttaa todennäköisesti siihen, että pikkuhiljaa aletaan toteuttaa myös yhteistä pedagogiikkaa. Koska varhaiskasvatuslaissa (L19.1.1973/36) määritellään, että varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista, on hyvä saada tuloksia, joissa nähdään, että toiminnassa on enemmän

suunnitelmallisuutta. Toimintatapojen muutos ei koskaan tapahdu nopeasti vaan se vaatii enemmän aikaa, joten muutosta arvioidessa on syytä huomioida ohjeistuksen käytön aika. Muutoksen arvioinnissa olisi pitänyt odottaa kauemmin, jotta muutosta ehtisi tapahtua enemmän.

Toisena isona tavoitteena oli selkeyttää henkilökunnan työtä vuorotyön osalta. Arviointien vastausten ja tulkintojen perusteella voidaan todeta, että tähän tavoitteeseen ollaan päästy. Kysymyksen, jossa viitattiin muutokseen työaikasuunnittelussa, vastauksista löydettiin kuusi ilmaisua työaikasuunnittelun selkeytymisestä ohjeistuksen myötä. Ohjeistusta arvioivassa kysymyksessä mainittiin neljässä vastauksessa, että ohjeistuksessa hyvää on sen selkeys. Lastentarhanopettajille tarkoitettussa kysymyksessä, joka koski työaikasuunnittelua, vastauksissa oli neljä mainintaa siitä, että työvuorolistojen mallit ovat selkeyttäneet työvuorojen suunnittelua. Hyvä työaikasuunnittelu vuorotyössä lisää työhyvinvointia aiheesta tehtyjen opinnäytetöiden mukaan (ks. Hautojärvi 2016; Salenius 2016; Kettunen 2013).

Pedagogiikan osalta on hieman epävarmaa, ollaanko tavoitteisiin päästy, mutta ainakin suunta näyttäisi olevan oikea. Työaikasuunnittelun osalta on varmempaa sanoa, että tavoitteita ollaan saavuttamassa, jos työtä jatketaan samalla tavalla. Työaikasuunnitteluun ja työvuoroihin työntekijän on helpompi oppia ja tottua, sillä ne rullaavat tietyn rytmin mukaisesti ja kaikille pätevät samat säännöt. Ohjeistuksen työaikoihin liittyvä osuus on enemmän rutiininomaista. Pedagogiikan osalta tarvitaan enemmän aikaa. Jokainen vuorohoidossa oleva lapsi on erilainen ja jokainen ilt- ja viikonloppuvuoro on erilainen. Omaa rutiinia ei niiden osalta voi niin helposti kehittää, kuin työvuorojen osalta.

Pedagogisen osuuden kannalta on myös huomattava, että suurempi osa vuorohoidon osastolla työskentelevistä on lastenhoitajia, joilla koulutus ei painota niin paljon pedagogista osaamista. Lastentarhanopettajien tulee kannustaa ja ohjata lastenhoitajia toteuttamaan pedagogiikkaa omien vahvuuksien mukaisesti. Lastentarhanopettajien tulee hyödyntää omaa pedagogista osaamistaan tiimityössä sekä koko henkilöstön tulee olla yhteisymmärryksessä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan vuorohoidossa parhaiten edistää (Opetushallitus 2016).

Kehittämistyön tulosten lisäksi haluttiin selvittää, oliko ohjeistus ollut päiväkodin käytössä onnistunut. Tutkimusongelma oli:

Miten vuorohoidon ohjeistus onnistui?

Vuorohoidon ohjeistuksen onnistumista mitattiin arvioinnilla. Monessa kysymyksessä arvoitiin muutosta päiväkodin toiminnassa, mutta tutkimusongelma on subjektiivinen: sitä ei voida mitata pelkästään muutoksella. Arvioinnissa tärkeimmiksi tutkimusongelmaan vastaaviksi kysymyksiksi nousivat: ”Mitä hyvää ohjeistuksessa on?” ja ”Mitä kehittäisit?”. Jokainen vastaaja oli vastannut näistä ensimmäiseen kysymykseen huolellisesti ja vastauksissa oli mainittu monia eri asioita. Monen vastaajan mielestä hyvää oli nimenomaan se, että ohjeistus oli tehty. Kehittämistä koskevaan kysymykseen puolet vastaajista oli piirtänyt viivan vastauksen paikalle. Tämä tulkittiin siten, että vastaajilla ei ollut ohjeistukseen liittyen mitään kehitettävää. Ne vastaukset, joissa kehitettävää ilmeni, kehittämisen tarve ei liittynyt ohjeistukseen. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että tulevaisuudessa kehitettävää saattaa löytyä.

Kun vertaillaan vastauksien määriä ja sisältöjä näissä kysymyksissä, voidaan huomata, että ohjeistuksesta löydetään paljon enemmän hyvää kuin kehitettävää. Jos suhde olisi toisin päin, enemmän kehitettävää kuin hyvää, voitaisiin tehdä johtopäätös, että ohjeistus ei ollut onnistunut. Etenkin vastausten määrästä voidaan päätellä, että ohjeistus on onnistunut. Kysymykseen, jossa haluttiin selvittää, mitä hyvää työntekijät näkivät ohjeistuksessa, oli vastannut jokainen ja vastauksissa mainittiin yhteensä 17 positiivista asiaa. Kehittämisen tarvetta löysi vain kolme vastaajaa eikä kaksi vastausta liittynyt suoraan ohjeistukseen.

Tässäkin kohtaa on hyvä huomioida, että ohjeistus oli ollut käytössä päiväkodissa vasta noin kolmen kuukauden ajan. Tämä on todella lyhyt aika saada selkeää kuvaa uudesta ohjeistuksesta. Kuten yksi vastaaja totesi, tällä hetkellä ei ole kehittämisen tarvetta, mutta ehkä tulevaisuudessa. Jos arviointi toteutettaisiin uudelleen esimerkiksi vuoden kuluttua ohjeistuksen käyttöönotosta, voitaisiin saada erilaisia vastauksia. Vastaukset saattaisivat myös olla laajempia ja paremmin perusteltuja kuin tässä arvioinnissa. Työntekijöillä oli myös muita uusia asioita opeteltavana kuin

ohjeistus. Samaan aikaan, kun ohjeistus tuli päiväkotiin, tuli myös uusi Varhaiskasvatussuunnitelma. Vaikka ohjeistus noudattaakin uutta Varhaiskasvatussuunnitelmaa (Mustasaaren varhaiskasvatussuunnitelma 2017; Opetushallitus 2016), on kahdessa uudessa asiassa paljon opeteltavaa.

6.1 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimustuloksiin vaikuttaa aina käytetty havainnointimenetelmä sekä käyttäjä. Tutkimus on aina jossain määrin subjektiivista, sillä tutkija päättää esimerkiksi tutkimusasetelmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 19.) Tutkijan on kuitenkin oltava valinnoissaan objektiivinen eikä hän saa sotkea omia oletuksia tai mielipiteitä tuloksiin ja tulkintoihin. Tulkintojen tulee perustua vain aineistoon ja sen tulee olla niin läpinäkyvä, että lukija voi päätyä samaan lopputulokseen. Kaikkien valintojen perustelu lisää luotettavuutta. (Kananen 2014, 153–154.)

Tutkijan läsnäolo ja yhteistyö tutkittavan kohteen kanssa ovat kriteerejä toimintatutkimukselle. Tutkijan on siis oltava lähellä tutkimuskohdettaan. Tämä saattaa vaikeuttaa tulkintoja. Myös se, että tutkimuksen tarkoituksena oli arvioida tutkijan kehittämää ohjeistusta, olisi voinut vaikuttaa tutkimuksen objektiivisuuteen. Tuloksista kuitenkin ilmenee selkeästi, että tutkija ei ole niihin vaikuttanut. Kaikkia tavoitteita ei saavutettu niin paljon, kuin olisi ollut toivottavaa. Tuloksia olisi voinut kaunistella enemmän ja saada oma työ näyttämään paremmalta. Tutkimuksen toistettavuus on kuitenkin hankalaa, sillä tilanne, jossa tutkimus tehtiin, oli ainutlaatuinen. Tilannetta olisi hankala toistaa täysin samanlaisena, sillä toisissa päiväkodeissa ja ryhmissä on erilaisia tarpeita ohjeistuksille sekä vastaajien yksilöllisyys ja juuri sen hetkiset ympäristötekijät eivät ole toistettavissa.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Tätä tutkimusta tehdessä on perusteltu huolellisesti, miksi tiettyjä toimintatapoja on käytetty. Tutkimusta olisi ollut vaikea toteuttaa erilaisia toimintamalleja käyttäen. Myöskään tutkimuskohde ei olisi voinut olla erilainen, sillä tutkimus tehtiin nimenomaan arvioimaan ohjeistuksen onnistumista. Tutkittavia ei myöskään voinut olla enempää, sillä ohjeistus oli

tehty vain kahdelle päiväkodin osastolle. Tuomen ja Sarajärven (2002, 87–88) mukaan laadullisissa tutkimuksissa, joissa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan ymmärtämiseen, merkittävämpää onkin se, että tutkittavilla on tietoa asiasta.

Opinnäytetyö on saanut tutkimusluvan Mustasaaren kunnalta 1.6.2017. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009, 4) laatimat eettiset periaatteet ihmistieteisiin luettavilla tutkimusaloilla ovat:

1. Tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen
2. Vahingoittamisen välttäminen
3. Yksityisyys ja tietosuojat

Näitä periaatteita voidaan käyttää sekä tutkimuksen että ohjeistuksen eettisessä arvioinnissa. Ensimmäiseen periaatteeseen eli itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen kuuluu tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja tutkittavan informointi tutkimuksesta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 4–6). Tutkimuksen osalta molemmat edellä mainitut periaatteet toteutuvat. Tutkimus toteutettiin informoituna kyselynä, eli tutkittaville kerrottiin, mistä tutkimuksessa on kyse. Samalla kerrottiin vastaamisen olevan vapaaehtoista. Tutkittavat myös tiesivät jo etukäteen, että ohjeistuksen tekemiseen liittyy sen arviointia koskeva tutkimus. Ennen ohjeistuksen tekemistä päiväkodin johtaja oli kertonut työntekijöille, että päiväkotiin tullaan tekemään ohjeistus ja kuka sen tulee tekemään. Tutkimussuunnitelma vietiin päiväkotiin sen valmistuttua, jotta jokainen tulevaa ohjeistusta käyttävä työntekijä tietää, mistä on kyse ja mitä tullaan tekemään.

Vahingoittamisen välttämiseen kuuluu henkisten haittojen välttäminen, kuten tutkittavia arvostava kohtelu sekä tutkittavia kunnioittava kirjoittamistapa tutkimusjulkaisuissa, sekä taloudellisten ja sosiaalisten haittojen välttäminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 7–8). Koska tutkimus toteutettiin kyselynä, pystyivät vastaajat valitsemaan itse vastaavatko he ja mitä he vastaavat. Kyselylomake jaettiin kokoustilaisuudessa, jossa työntekijät kohdattiin arvostavasti. Myös kahta työntekijää, jotka eivät vastanneet, kohdeltiin arvostavasti, sillä heillä oli oikeus kieltäytyä vastaamasta. Tutkittavista puhutaan tässä tutkimusjulkaisussa joko työntekijöinä tai ammattihenkilöinä (lastentarhanopettaja tai lastenhoitaja). Ohjeistus on

pyritty tekemään työtä ohjaamaan ja antamaan vinkkejä ja ideoita, ei syyllistämään tai väheksymään aiempia toimintatapoja. Myös sen kirjoittamisessa on pyritty arvostamaan lukijaa. Taloudellisia tai sosiaalisia haittoja on pyritty välttämään hyvällä tietosuojalla tutkimuksen edetessä sekä kirjoittamalla tätä julkaisua enemmän tiedottavana ja kehittämistyötä kuvaavana kuin arvostelevana.

Yksityisyyden ja tietosuojan periaatteita tulee kunnioittaa kaikissa tutkimuksen eri vaiheissa: tutkimusaineiston suojaaminen ja luottamuksellisuus keruu ja analyysivaiheessa, tutkimusaineiston säilyttäminen tai hävittäminen analyysin ja julkaisun kirjoittamisen jälkeen sekä itse tutkimusjulkaisussa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 8). Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella, johon vastaajan ei tarvinnut kertoa mitään henkilötietoja. Kaikki kyselylomakkeet kerättiin henkilökohtaisesti takaisin ja ne koottiin yhteen suljettuun kirjekuoreen, kunnes ne analysoitiin. Sähköisesti kyselyjä ei käsitelty ollenkaan. Tutkimuksen analyysin jälkeen vastauslomakkeet hävitettiin huolellisesti, sillä aineiston käyttö jatkotutkimuksissa ei ole todennäköistä.

Tutkimusjulkaisussa tutkittavien tunnistettavuus huomioidaan nimettömyytenä, mutta tutkittavat jaotellaan kuitenkin ammatin perusteella, sillä lastentarhanopettajille oli omia tutkimuskysymyksiä. Suoria lainauksia on otettu vastauksista, mutta niistä ei voi päätellä kuka sen on kirjoittanut. Suorat lainaukset on otettu suoraan, eli ruotsinkielisiä vastauksia ei ole käännetty. Tämä hieman lisää tunnistettavuutta, mutta takaa kuitenkin sen, ettei kenenkään vastaukset kääntämisessä menetä oikeaa merkitystään tai tarkoitustaan.

Ohjeistusta tehdessä on huomioitu Talentian laatimat ammattieettiset ohjeet. Jokainen ohjeistusta käyttävä saa sellaiset ohjeet työhönsä, joissa huomioidaan ihmisarvo ja ihmisoikeudet, itsemääräämisoikeus, osallisuuden edistäminen, lapsen ja perheiden kokonaisvaltainen huomioiminen ja voimavarat sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Ohjeistuksessa ohjataan työntekijää tekemään työnsä näitä periaatteita kunnioittaen. (Talentia 2017.) Ohjeistuksessa otetaan huomioon työntekijän vaitiolovelvollisuus.

6.2 Jatkotutkimusaiheita

Kuten johtopäätöksissä jo aiemmin mainittiin, olisi mielenkiintoista arvioida ohjeistuksen onnistumista pidemmällä aikavälillä. Esimerkiksi vuoden kuluttua ohjeistuksen käyttöönotosta saattaisi työntekijöillä jo olla enemmän kokemuksia ja kehittämissaiheita ohjeistukseen liittyen. Vuoden kuluessa olisi aikaa perehtyä syvällisemmin pedagogiseen ohjeistukseen ja tehdä vuorohoidon pedagogiikasta rutiininomaista. Yhteisten toimintamallien luominen ja niiden oppiminen vievät aikaa. Tämän vuoksi etenkin pedagogisessa mielessä muutoksen näkyminen saattaisi olla enemmän näkyvissä pidemmän ajan kuluttua. Vuoden kuluttua olisi tietysti toivottavaa, että ohjeistuksen kääntäminen ruotsinkielelle olisi toteutunut ja kaikilla päiväkodin työntekijöillä olisi mahdollisuus käyttää sitä.

Päiväkotimaailmassa on siinä mielessä erityinen tilanne, että vuorohoidon tarve on lisääntymässä erilaisten yhteiskunnan muutoksien takia ja ohjeistus saattaa tarvita paljonkin päivityksiä muutaman vuoden kuluttua. Aihetta sivuten olisi syytä pohtia valtakunnallisia suuntia ja ohjeita vuorohoidon toteuttamiselle. Vuorohoidon tarvetta on enemmän suurissa kaupungeissa, mutta se on lisääntymään päin myös pienissä kunnissa. Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista pohtia, olisiko kunnissa hyötyä yhteisestä valtakunnallisesta ohjeistuksesta vuorohoidon pedagogiikkaan liittyen. Yhteisillä ohjeilla ja suuntalinjoilla voitaisiin taata lapsille tasa-arvoista varhaiskasvatusta myös epätavallisina hoitoaikoina.

Vuorohoito itsessään on hyvin mielenkiintoinen tutkimuskohde, sillä suomalaisesta vuorohoidosta on kovin vähän opinnäytetöitä laajempaa tutkimusta. Suomessa vuorohoito on kuitenkin osa varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatuksen tavoitteiden tulisi toteutua myös iltaisin ja viikonloppuisin. Muualla maailmassa vuorohoito painottuu hoitoon eikä sitä ole säännelty niin paljon. Vuorohoitoa pystyttäisiin varmasti kehittämään varhaiskasvatustavoitteita toteuttavammaksi, jos tutkimusta tehtäisiin enemmän ja tietoisuus erilaisista menetelmistä lisääntyisi. Kirjallisuutta suomalaisesta vuorohoidosta ei ole.

7 POHDINTA

Ohjeistuksen luominen, sen vieminen päiväkotiin sekä sen arviointi on ollut pitkäaikainen ja työtä vaativa prosessi. Ohjeistuksen tekeminen on vaatinut paljon tiedonkäsittelyä sekä yhteistyötä päiväkodin kanssa. Teorian valitseminen ohjeistukseen ei tapahtunut arpomalla vaan oikeasti pohtimalla, minkälaista pedagogiikkaa on vuorohoidossa mahdollista toteuttaa. Oma kokemus vuorohoidossa työskentelestä vaikutti hieman myös teorian valintaan. Ohjeistuksen pedagogisessa osuudessa halusin painottaa leikkipedagogiikkaa ja sen mahdollisuuksia lapsen oppimiselle ja kehittymiselle, mutta myös käytännönläheisyyttä. Käytännön esimerkkien kautta on helppo tuoda hyvää pedagogiikkaa arjessa toteutettavaksi. Pedagogiikka on kuitenkin pieniä asioita, jonka taustalla on tavoite.

Vuorohoidon ohjeistuksen toinen osuus, työaikasunnittelu, taas vaati syvää perehtymistä alan työehtosopimukseen. Pelkästään ohjeistusta tehdessä ja pykälää selkeämmäksi kirjoittaessa oli tärkeää ymmärtää, mitä mikäkin pykälä koskee. Tämän jälkeen tehdessäni harjoittelua päiväkodissa, sain lähes joka päivä kysymyksiä siitä, miten tilanteita tulisi tulkita ja mikä pykälä koskee mitäkin tilannetta. Ohjeistusta tehdessä olen todella oppinut, etteivät työaikalainsäädäntö ja työehtosopimukset ole selviä suurimmalle osalle työntekijöistä. Tämän kokemuksen perusteella ohjeistus on ollut todella tarpeellinen työntekijöille.

Ohjeistuksen tekeminen lähti suoraan päiväkodin tarpeista ja sain jo sitä tehdessä hyvää palautetta sen tärkeydestä ja merkityksestä päiväkodille. Opinnäytetyöhön liittyvän tutkimuksen perusteella ohjeistus myös onnistui. Päiväkodin kanssa yhteistyötä tehdessä ja siellä harjoittelussa ollessani kävi selväksi, että ohjeistusta todella käytettiin. Niin paljon siihen ainakin liittyi kysymyksiä. Päiväkodin johtajan mukaan ohjeistus on ollut hyvä ja nimenomaan jo sen olemassaolo on ollut tärkeää, jotta kaikilla vuorohoitoa tekevillä on samat säännöt. Jos nyt olisi mahdollisuus aloittaa alusta, tekisin tutkimuksellisen osuuden myös ennen ohjeistuksen tekemistä. Haluaisin selvittää tarkemmin, minkälaisia tavoitteita päiväkodilla on vuorohoidon kehittämiseksi. Näin arviointi kehittämistyön lopussa antaisi vielä enemmän.

Suurimpana ongelmana ohjeistuksen onnistumisen kannalta oli se, että kunnan osalta ohjeistus luvattiin kääntää ruotsinkielelle, mutta se ei tapahtunutkaan kovin nopealla aikataululla. Koska päiväkotitoimi on kaksikielinen, on todella harmillista, että muutamat työntekijät eivät ole saaneet mahdollisuutta perehtyä ohjeistukseen. Tämän takia myös kaksi työntekijää jätti vastaamatta ohjeistusta arvioivaan tutkimukseen. Työaikasuunnittelun osalta ohjeistus sisältää todella paljon työehtosopimuksen pykäläitä, jotka on helppo selvittää etsimällä samat pykälät ruotsinkielisestä työehtosopimuksesta. Nimenomaan pedagogiikan osuus ohjeistuksesta, ja sitä kautta myös vuorohoidon toteuttamisen ja lasten kannalta, olisi ollut tärkeää saada käännettyä pikaisesti ruotsinkielelle.

Ohjeistuksen ja tutkimuksen tekemisessä antoisinta on ollut huomata juuri ohjeistuksen tärkeys ja merkitys päiväkodissa. Tilannetta sivusta seuranneena olen nähnyt, että vuorohoidon toteuttaminen on selkeytynyt huomattavasti. Niin päiväkodin työntekijöille, lapsille kuin vanhemmillekin. Harjoitteluni aikana huomasin, että myös päiväkodin johtajalle ja koko kunnan varhaiskasvatuksen organisaatiolle tuntui olevan hyötyä ihmisestä, joka osasi vastata vuorohoitoa koskeviin kysymyksiin. Toivottavaa on, että ohjeistusta käytetään ja päivitetään päiväkodissa niin pitkään, kunnes tilanne muuttuu ja tarvitaan uutta ohjeistusta.

LÄHTEET

Bodrova, E. & D.J, Leong. 2007. Tools of the Mind. Toinen painos. Viitattu 24.8.2017.

http://194.204.26.133:8080/get/PDF/Elena%20Bodrova%20%26%20Deborah%20J.%20Leong-Tools%20of%20the%20Mind_519.pdf

Bodrova, E. & D.J, Leong. 2001. Tools of the Mind: A Case Study of Implementing the Vygotskian Approach in American Early Childhood and Primary Classrooms. Viitattu 24.8.2017. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED455014.pdf>

Brydon-Miller, M., Greenwood, D. & Maguire, P. 2003. Why action research? Viitattu 29.12.2017. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/14767503030011002>

Frith, C. & Frith, U. 2005. Theory of mind. Teoksessa Current Biology: Volume 15, Issue 17, 644-645. Toim. North, G. https://ac.els-cdn.com/S0960982205009607/1-s2.0-S0960982205009607-main.pdf?_tid=34a31506-d76a-11e7-b07e-00000aab0f6b&ac-dnat=1512223869_9b2c4eb69bd3d2deaace8a4b36fe8f12

Hakkarainen, P. & Brédikyté, M. 2013. Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet. Majavesi. Kogni Oy.

Hautojärvi, S. 2016. Vuorotyön vaikutuksia työhyvinvointiin. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116814/Hautojarvi_Sari.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Juva. PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.painos. Hämeenlinna. Tammi.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2011. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna. Kirjapaja.

Jyväskylän yliopisto 2015. Toimintatutkimus. Viitattu 10.12.2017. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/toimintatutkimus>

Kalliala, M. 2004. Mitä aikuinen voi tehdä lasten leikin hyväksi? Teoksessa Leikin aika, 17-19. Toim. Oleander, S. & Cleve, K. Forssa. Lastentarhanopettajaliitto.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona – Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 185.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134.

Karila, K. 2017. Mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka? Teoksessa pedagogiikan aika, 9-11. Toim. Lastentarhanopettajaliitto. Helsinki. Lastentarhanopettajaliitto.

Kettunen, K. 2013. Kehittämistyöllä työhyvinvointia vuorotyöhön. Työhyvinvoinnin johtaminen ja kehittäminen palvelukoti Kotipolussa. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/58233/kettunen_kati.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KVTES 2017 a. Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus. Liite 5.

KVTES 2017 b. Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus. 3 Luku.

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 2.12.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

L 19.1.1973/36. Varhaiskasvatuslaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 11.5.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#L1P1>

L 272/2005. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 11.5.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272#Pidp433537600>

L 9.8.1996/605. Työaikalaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 3.12.2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960605>

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2016. Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Suomen Mielenterveysseura.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi. Pedatieto.

Munter, H. 2013. Alle 3-vuotiaiden leikki, kuvittelu ja lasten aloitteisiin tarttuva narratiivinen pedagogiikka. Teoksessa Varhaiskasvatuksen pedagogiikka, 113-158. Toim. Karila, K. & Lipponen, L. Tampere. Vastapaino.

Murkoff, H. 2017. Pretend play. Viitattu 2.12.2017. <https://www.whattoexpect.com/toddler/pretend-games/>

Mustasaaren Varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Viitattu 9.1.2018. <https://www.mustasaari.fi/assets/Bildning/Blanketter/Daghem/Varhaiskasvatussuunnitelma-RATTAD.pdf>

Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet. Viitattu 22.8.2017. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Peltoperä, K., Dahlblom, T., Turja, L., Rönkä, A., Collin, K., Hintikka, T. & Teppo, U. 2016. Vuorohoidon raamit. Teoksessa OHOI – Osaamista vuorohoitoon. Vuorohoidon järjestäminen ja johtaminen, 62-84. Toim. Teppo, U. & Malinen, K. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja 227.

Peltoperä, K. & Hintikka, T. 2016. Pedagogiikan toteuttamisen erityispiirteitä vuorohoidossa. Teoksessa OHOI – Osaamista vuorohoitoon. Varhaiskasvatus vuorohoidossa, 148-167. Toim. Teppo, U. & Malinen, K. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja 227.

Roos, P. 2016. Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkodin arjessa. Vaasa. Waasa Graphics Oy.

Salonius, H. 2016. Vuorotyön vaikutus työntekijän työhyvinvointiin ja mielenterveyteen – kuvaileva kirjallisuuskatsaus. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/108739/salonius_heli.pdf..pdf?sequence=1&isAllowed=y

Smith, P. 2016. Children's play, learning and development. Teoksessa *Psicología y Educación: Presente y Futuro*, 33-41. Toim. Castejón Costa. J. L. ACIPE- Asociación Científica de Psicología y Educación.

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka – Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 25.1.2018. http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf

THL 2017. Sadutus. Työmenetelmät ja -välineet. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 24.8.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-va- lineet/tyomenetelmat/sadutus>

THL 2017. Varhaiskasvatus 2016 – Kuntakyselyn osaraportti. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135184/TR30_17_vaka_kuntakysely_u.pdf?sequence=5

Tiusanen, E. 2008. Päivittäiset toiminnot päivähoitossa. Teoksessa *Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen*, 78-97. Toim. Helenius, A. & Korhonen, R. Helsinki. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Viitattu 25.1.2018. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>

UN 1989. Convention on the Rights of the Child. Viitattu 1.12.2017. <http://www.unhcr.org/uk/4aa76b319.pdf>

Vehkalahti, R. & Urho, T. 2013. Leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki. Lasten keskus. Premedia.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2013. Lapsuus – erityinen elämänvaihe. Helsinki. Sanoma Pro Oy.

Virtuaaliammattikorkeakoulu 2017. Toimintatutkimus. Viitattu 10.12.2017. <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464158778/1194360111832/1194360447229.html>

Vuorohoidon periaatteet Bölen päiväkodissa. Erillinen ohje päiväkodin henkilökunnalle sekä vanhemmille.

Vygotsky, L.S. 1987. The Collected Works of L. S. Vygotsky: Problems of the Theory and History of Psychology. New York. Plenum Press.

LIIKTEET

LIITE 1

Työvuorolistojen mallit

Ryhmä 1, viikko 1	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
Hoitaja 1	Aikainen aamu / yö	Aikainen aamu / yö	Aikainen aamu / yö	Aikainen aamu / yö	Aikainen aamu / yö	x	x
Lastentarhanopettaja 1	7:45-15:25 / 7:10, jos edellinen on yövuorossa	7:45-15:25 / 7:10 jos edellinen on yövuorossa	7:45-15:25 / 7:10 jos edellinen on yövuorossa	7:45-15:25 / 7:10 jos edellinen on yövuorossa	7:45-15:25 / 7:10 jos edellinen on yövuorossa	x	x
Hoitaja 2	8:00-15:40	8:00-15:40	8:00-15:40	8:00-15:40	8:00-15:40	x	x
Lastentarhanopettaja 2	8:20-16:00	8:20-16:00	8:20-16:00	8:20-16:00	8:20-16:00	Varalla	Varalla
Hoitaja 3	FLEX 9:50-17:30	FLEX 9:50-17:30	FLEX 9:50-17:30	FLEX 9:50-17:30	FLEX 9:50-17:30	x	x

Ryhmä 1, viikko 2	Ma-Pe	Viikonloppu2	Ryhmä 1, viikko 3	Viikonloppu3
Hoitaja 1	FLEX 9:50-17:30	x	8:20-16:00	Varalla
Lastentarhanopettaja 1	Aikainen aamu / 7:10	x	FLEX 9:50-17:30	x
Hoitaja 2	7:45-15:25 / yö	x	Aikainen aamu / yö	x
Lastentarhanopettaja 2	8:00-15:40	x	7:45-15:25	x
Hoitaja 3	8:20-16:00	Varalla	8:00-15:40	x

Ryhmä 1, viikko 4	Ma-Pe	Viikonloppu4	Ryhmä1, viikko 5	Viikonloppu5
Hoitaja 1	8:00-15:40	x	7:45-15:25	x
Lastentarhanopettaja 1	8:20-16:00	Varalla	8:00-15:40	x
Hoitaja 2	FLEX 9:50-17:30	x	8:20-16:00	Varalla
Lastentarhanopettaja 2	Aikainen aamu / 7:10	x	FLEX 9:50-17:30	x
Hoitaja 3	7:45-15:25 / yö	x	Aikainen aamu / yö	x

Ryhmä 2, viikko 1	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
Hoitaja 1	07:10-14:50	07:10-14:50	07:10-14:50	07:10-14:50	07:10-14:50	x	x
Lastentarhanopettaja 1	7:45-15:25	7:45-15:25	7:45-15:25	7:45-15:25	7:45-15:25	x	x
Hoitaja 2	8:00-15:40	8:00-15:40	8:00-15:40	8:00-15:40	8:00-15:40	x	x
Lastentarhanopettaja 2	8:20-16:00	8:20-16:00	8:20-16:00	8:20-16:00	8:20-16:00	Työ	Työ
Hoitaja 3	Myöhäinen ilta	Myöhäinen ilta	Myöhäinen ilta	Myöhäinen ilta	Myöhäinen ilta	x	x

□

Ryhmä 2, viikko 2	Ma-Pe	Viikonloppu2	Ryhmä 2, viikko 3	Viikonloppu3
Hoitaja 1	Myöhäinen ilta	x	8:20-16:00	Työ
Lastentarhanopettaja 1	7:10-14:50	x	Myöhäinen ilta	x
Hoitaja 2	7:45-15:25	x	7:10-14:50	x
Lastentarhanopettaja 2	8:00-15:40	x	7:45-15:25	x
Hoitaja 3	8:20-16:00	Työ	8:00-15:40	x

Ryhmä 2, viikko 4	Ma-Pe	Viikonloppu4	Ryhmä 2, viikko 5	Viikonloppu5
Hoitaja 1	8:00-15:40	x	7:45-15:25	x
Lastentarhanopettaja 1	8:20-16:00	Työ	8:00-15:40	x
Hoitaja 2	Myöhäinen ilta	x	8:20-16:00	Työ
Lastentarhanopettaja 2	7:10-14:50	x	Myöhäinen ilta	x
Hoitaja 3	7:45-15:25	x	7:10-14:50	x

□

LIITE 2

Vuorohoidon ohjeistus, arviointi**Handboken för skiftesvården, utvärderingen**

1. Olen / Jag är?

Lastentarhanopettaja Barnträdgårdslärare

Lastenhoitaja Barnvårdare

2. Miten työaikasunnittelu on mielestäsi muuttunut ohjeistuksen myötä? /
Hur har planeringen av arbetsschemat förändrats i och med handboken för skiftesvården?

3. Miten vuorohoidon toteuttaminen on mielestäsi muuttunut ohjeistuksen myötä? /
Hur har skiftesvården förändrats enligt dig i och med handboken för skiftesvården?

4. Mitä hyvää ohjeistuksessa on? / Vad är bra i handboken?

5. Mitä kehittäisit? / Vad skulle du vilja utveckla?

Kysymyksiä lastentarhanopettajille / Frågor till barnträdgårdslärare:

1. Miten työvuorojen suunnittelu on mielestäsi muuttunut? /
Hur har arbetsturers planeringen förändrats?

2. Miten pedagoginen suunnittelu on mielestäsi muuttunut? /
Hur har pedagogisk planeringen förändrats?

LIITE 3

LIITE SALATTU